

**Gerlien
van Dalen**

neemt afscheid van
Stichting Lezen

**EDWARD
VAN DE
VENDEL**

wint Theo Thijssen-prijs
voor veelzijdig oeuvre

**OP DE COVER
Douwe
Dijkstra**

geeft zijn zeefdrukken
diepe gelaagdheid

6-12 jaar
'HOE REALISTISCHER MIJN PERSONAGES, HOE ONWAARSCHIJNLIJKER ZE LIJKEN'
Interview
Linda Dielemans

6-12 jaar
VERWEND MET EDWARD VAN DE VENDEL
Theo Thijssen-prijs

PRIKKELS
Eigenwijs en vol verbeelding

- 4**
Tijd voor een nieuwe balans
Afscheidsinterview
Gerlien van Dalen
- 7**
12-15 jaar
Wie ben ik nou eigenlijk?
Gender in jeugdromans
- 10**
12-15 jaar
De mediatheek verdwijnt
Onderzoeksrapport toont kansen
- 12**
0-6 jaar
Blikveld

- 16**
6-12 jaar
Blikveld
- 20**
12-15 jaar
Blikveld
- 22**
15-18 jaar
'Is het nou voor jongeren of niet?'
Beste Boek voor Jongeren
- 24**
15-18 jaar
Blikveld
- 28**
Passie voor Taal
Nynke Laverman

- 30**
'Taal is een deel van mijn wezen'
Interview
Katinka Polderman
- 32**
Atelierbezoek
Douwe Dijkstra
- 34**
Het vak
Leesbevorderaars over de praktijk
- 35**
Een verhaal, wat is dat eigenlijk?
Column Buddy
Tegenbosch
- 36**
Agenda & mededeling
Stichting Lezen

MISSIE

‘Lezen is ontdekken. Ontdekken wat er in de wereld te koop is, ontdekken wat je leuk vindt, wat je aanspreekt, welke manier van schrijven jou als lezer bevalt, voor welke personages je sympathie hebt en waarom.

Dat het ene boek aan smaak en ontwikkeling meer bijdraagt dan het andere, is geen nieuws; dat de ene omgeving meer stimuleert dan de andere evenmin. Betrokken ouders, bibliotheken, boekhandelaars en kinderopvang, medewerkers die voorlezen, praten over boeken, zorgen dat er boeken aanwezig zijn, zelf lezen en kinderen stimuleren tot grasduinen of gericht voor hun lijst lezen met plezier, zijn van onschatbare betekenis. En als je geluk hebt, stuit je op het juiste moment op de juiste plaats op het juiste boek – hét boek dat een onuitwisbare indruk

maakt en je verhouding tot boeken, genres, lezen en literatuur verandert. [...] Als nieuwe directeur van Stichting Lezen zal ik me sterk maken voor een solide leescultuur, die de stimulerende basis biedt voor de lezer die ieder kind moet kunnen worden.’

Dit schreef ik in 2009, in mijn eerste redactioneel. Mijn missie is nooit veranderd. En sterk hebben we ons gemaakt – het leesbevorderingsveld, de politiek en ambtenaren, collega-instellingen, het boekenvak, de kinderopvang, consultatiebureaus en kennisinstituten, en niet in de laatste plaats het team van Stichting Lezen. Ik heb ervan genoten en ben dankbaar voor wat er is bereikt – al zijn we nog lang niet waar we zouden moeten zijn: ieder kind een lezer. Er blijft werk aan de winkel: lees, lees voor en laat lezen en houd dit vol. Ik heb er, in de wetenschap dat veel deskundige en toegewijde mensen zich inzetten, alle vertrouwen in dat het de komende jaren lukt lezen de plaats te geven die het verdient. Ik sla nieuwe wegen in en dank u voor de afgelopen jaren.

Hartelijke groet,
Gerlien van Dalen

“
**GEEF LEZEN
DE PLAATS
DIE HET
VERDIENT**

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofredacteur
Gerlien van Dalen

Eindredactie
Annemarie Terhell
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke
Maarten Dessing
Mirjam Noorduijn
Annemarie Terhell
Desirée van der Zander

**Medewerkers
aan dit nummer**
Nina Schouten
Buddy Tegenbosch
Elisabeth Tijssen

Ontwerp & art direction
Erik olde Hanhof
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Douwe Dijkstra

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift Lezen
0172 476085 (tijdens
kantooruren) of info@spabonneeservice.nl

© September 2024
Stichting Lezen

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.

De inhoud van Lezen is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Projecten met dit icoon zijn mogelijk gemaakt door Stichting Lezen.

lezen.nl

Stichting Lezen is de drijvende kracht achter de leesbevordering in Nederland. Zij genereert kennis over lezen en verbindt partijen die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goede en gretige lezers worden en blijven.

AFSCHEID

Interview
Gerlien van Dalen

Tijd voor een nieuwe balans

Vijftien jaar lang was **Gerlien van Dalen** als directeur-bestuurder het gezicht van Stichting Lezen. Onder haar leiding ontwikkelde Stichting Lezen zich tot een kenniscentrum voor leesbevordering en literatuureducatie, en trekker van een groot-schalige leesbevorderingsaanpak via de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school. Een week voor haar laatste werkdag op 15 augustus gaf ze een afscheidsinterview: 'Ik heb me altijd laten leiden door de wil om zoveel mogelijk kinderen een kans te geven een lezer te worden.'

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto Elisabeth Tijssen

Het begin van weemoed is er,' zegt Van Dalen als eerste, terwijl ze plaatsneemt aan de grote vergadertafel in haar kamer, waar een zomerbriesje door de open deuren naar binnen dwarrelt. Ze lacht: 'Tegelijkertijd ben ik nog volop met de toekomst bezig. Ik weet wel dat ik daar geen rol meer in speel, maar ik vind het mooi om mee te maken hoe alles doorgaat en dat er nieuwe dingen staan te gebeuren. Zo hadden we afgelopen week een inspirerende vergadering van de Lees-coalitie over een grote, landelijke algemene campagne over het belang van lezen, die vermoedelijk eind dit jaar van start gaat en die via abri's in dorpen en steden, en uitingen op sociale media en tv echt een groot bereik moet genereren. Mijn rol is om ervoor te zorgen dat er geen kink in de kabel komt, en om mensen te helpen naar oplossingen toe te werken. Als dat dan lukt, krijg ik daar enorm veel energie van. Dus na die vergadering dacht ik wel even, ja – waarom ga ik hier eigenlijk weg?'

“ De gedrevenheid en het idealisme van alle mensen met wie ik nu werk, zal ik gaan missen

Nou, wat is het antwoord daarop?

[Bedachtzaam] 'Het is goed een nieuwe balans in mijn leven te scheppen. Mijn man en ik hebben vier kinderen. Naarmate ze ouder werden ben ik steeds meer gaan werken. Bij Stichting Lezen hebben we een 36-urige werkweek, maar ik heb altijd meer uren gemaakt. Met alle liefde, enthousiasme en ambitie, hoor – daar gaat het niet om – maar op een gegeven moment merkte ik dat het goed is om op een andere manier aan je omgeving en jezelf aandacht en energie

te geven. Ik weet overigens voor het eerst van mijn leven nog niet wat ik ga doen als ik hier de deur achter me dichttrek. Dat vind ik best spannend. Toch kijk ik ernaar uit om te ervaren hoe het is om niet meer die eindverantwoordelijkheid te dragen voor de zaak, het geld en de mensen, zodat ik kan staan voor wie ik nu geworden ben en wat ik in deze levensfase wil doen en voor de maatschappij kan betekenen. Dan ga ik ervan uit dat er vanzelf iets nieuws op mijn pad komt. Ik ben benieuwd.'

Laten we van de toekomst naar vijftien jaar geleden gaan, toen je zag dat Stichting Lezen een nieuwe directeur zocht als opvolger van Aad Meinderts. Wist je direct: dit is echt een baan voor mij?

'De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat ik al eens was gepolst of die functie niet iets voor mij zou zijn. Toen vond ik mezelf nog te jong voor zo'n eindverantwoordelijke positie: ik zat nauwelijks drie jaar als secretaris Letteren bij de Raad voor Cultuur [het onafhankelijke cultuuradviesorgaan van de regering, red.] waar ik nog veel kon leren, en bovendien zouden we een advies voor leesbevordering gaan maken, waaraan ik graag wilde meewerken. Toen deze functie vijftien jaar geleden vrijkwam voelde het als een logische stap Aad Meinderts op te volgen. Ik had weliswaar geen leidinggevende ervaring, maar ik dacht, als ik een gezin van vier kinderen kan managen, kan ik ook leidinggeven aan een organisatie van zelfstandig werkende professionals. Daarnaast had ik een hoop geleerd en verschillende soorten ervaring bij de Raad opgedaan. En er moest – en moet trouwens nog steeds – heel veel gebeuren om de leescultuur, alsook het leesniveau en de literatuureducatie in Nederland, te versterken. Dat vond ik ook al toen ik bij de Raad voor Cultuur werkte, maar daar zat ik in een adviesfunctie. Als directeur van Stichting Lezen zag ik mogelijkheden om handen en voeten aan al dat denkwerk van de Raad te geven, om dat praktisch vorm te geven en vanuit kennis en beleid de wereld een beetje beter te maken, daar waar het om lezen gaat.'

Dat klinkt idealistisch.

'Ik word zeker door idealisme gedreven. Ik kom zelf uit een middenstandsgesin,

mijn ouders hadden boeken in huis, maar waren niet per se literair onderlegd. Ik ben altijd enorm blij geweest met de bieb, waar ik vaak kwam. Dat heeft absoluut bijgedragen aan mijn intrinsieke drive om zoveel mogelijk kinderen een kans te geven een lezer te worden: als je erin slaagt kinderen goed te leren lezen, til je hun hele denk- en begripsniveau naar een hoger plan. Dat komt ten goede aan hun empathisch vermogen, en daarmee ook aan het functioneren van de democratie.'

Kan je je eerste werkdag als directeur nog herinneren?

'Heel goed zelfs. Ik had een cake meegenomen en ben koffie gaan drinken met alle medewerkers. Ik voelde me enorm welkom door de mooie bloemen op mijn bureau, en alle welkomstboeketten van de samenwerkingspartners van Stichting Lezen die maar bleven komen die dag. Ik hoor nog het belletje van de tram op de Nieuwezijds Voorburgwal waar Stichting Lezen toen gevestigd was, terwijl ik studie maakte van de to-dolijst die voor mij was klaargelegd. Ik had er enorm veel zin in.'

Wist je op dat moment ook al welke richting je op wilde gaan met Stichting Lezen?

'Ja – ik wilde van Stichting Lezen nog meer een kenniscentrum maken dan het al was. Door mijn ervaring bij de Raad voor Cultuur wist ik hoe belangrijk het is het denken over het belang van lezen en leesbevordering te baseren op feiten en kennis, en niet alleen op maatschappelijke urgentie. Mijn idee was: zodra we meer weten over hoe lezen werkt, bijvoorbeeld waarom het ene kind wel en het andere niet leest, alleen dan kun je samen met het veld effectieve leesbevorderingsstrategieën ontwikkelen, en campagnes en programma's opzetten. Het hielp natuurlijk mee dat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een jaar voordat ik directeur werd Kunst van Lezen in het leven had geroepen: er lag een opdracht om in samenwerking met de KB op een groot-schalige structurele manier te werken aan leesbevordering op kinderdagverblijven en scholen, en randvoorwaarden te creëren voor een effectieve aanpak. BoekStart en de Bibliotheek op school zijn daar het directe resultaat van. Daarnaast had ik als hoger doel de financiering voor leesbevordering te ► 5

AFSCHEID

Interview
Gerlien van Dalen

Gerliens boekentips

Het Fluitketeltje van Annie M.G. Schmidt (Querido, 4+): 'Prachtige, ritmische, humoristische gedichten vol verbeelding en knipogen naar de realiteit. Ik kreeg het toen ik nog niet zelf kon lezen, van mijn ouders die naar een zakenbeurs waren geweest voor werk.'

Meester van de Zwarte Molen van Otfried Preussler (Lemniscaat, 10+): 'Zo spannend! Ik durfde soms bijna niet verder te lezen,

maar kon het boek niet weggelaten. In één ruk uitgelezen.'

Niets te verliezen en toch bang van Renate Rubinstein (Atlas Contact, 14+). 'Over liefde, scheiding en het leven. Ik las het voor mijn literatuurlijst en was verkocht. Ik las daarna ook haar andere werk en het leerde me veel over het leven en relaties. Dat is wat goede literatuur vermag. Dit is het eerste boek dat ik straks ga herlezen.'

koppelen aan het onderwijsgedeelte binnen de politiek. Toen ik als directeur begon, kwam het geld nog alleen vanuit het cultuurdeel van het ministerie, terwijl leesbevordering zich juist ook afspeelt in het onderwijs.'

Dat is allemaal goed gelukt, toch? Onderzoek wijst uit dat BoekStart en de Bibliotheek op school zeer effectief zijn, en met de middelen die Stichting Lezen vanuit het Masterplan basisvaardigheden heeft gekregen, is de verbinding met het onderwijs beslist gelegd.

'Ja, zeker. Dat komt niet alleen door mij, maar ook door de maatschappelijke ontwikkelingen: er is veel gebeurd de afgelopen vijftien jaar. Dat we twee jaar geleden geld kregen uit het Masterplan voelde als een overwinning. En er zijn meer van die euforische momenten geweest. De oprichting van de Leescoalitie in 2012 bijvoorbeeld. We

begonnen met zijn vieren – Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven, de KB en de CPNB – met als doel de samenwerking in het veld te versterken; inmiddels zijn er tien coalitiegeenoten. Ook leuk en bijzonder was de viering van het 25-jarig bestaan van Stichting Lezen in 2013: we waren toen druk bezig met de economische opbrengsten van leesvaardigheid en wat het de maatschappij kost als mensen niet goed kunnen lezen. Zo ontstond het idee om het jubileum bij De Nederlandsche Bank te vieren. Dat is gelukt. We hadden een sterk inhoudelijk programma met zeer diverse sprekers, van de Amerikaanse onderwijsonderzoeker Stephen Krashen tot prinses Laurentien: we vierden dat het belang van lezen en leesbevordering door zoveel verschillende partijen werd onderkend. Al met al kan ik zeggen dat Stichting Lezen er goed voor staat. Toen ik begon waren we met acht medewerkers, dat zijn er nu dertig. Het gaat mij niet om de aantallen. Maar ik ben er wel trots op dat we nu – omdat er meer geld is – zoveel meer handen en hoofden hebben om het werk te doen. We hebben specialistische teams met mensen met verschillende achtergronden die aan kennisuitwisseling kunnen doen, en elkaar kunnen opvangen zodat we als organisatie minder kwetsbaar zijn. Ik heb er alle vertrouwen in dat mijn opvolger samen met alle medewerkers, ministeries, het onderwijsveld en de letterenwereld, vanuit deze basis verder kan bouwen.'

Waar bestaat dat verder bouwen uit?

'Het leesonderwijs moet op allerlei plekken nog veel beter worden: het onderwijs zal zelf veel meer moeten investeren in een goede leesomgeving en expertise; op de lerarenopleiding moet het leesonderwijs een prominente plek krijgen, zodat pabostudenten als leesbevorderaars van de opleiding komen; er is meer aandacht nodig voor didactisch effectief leesonderwijs, en docenten moeten meer kennis van de kinder- en jeugdliteratuur hebben en het goede voorbeeld geven. Boeken zijn verdrongen door de sociale media – we zullen ervoor moeten zorgen dat ze weer zichtbaar worden en lezen weer vanzelfsprekend wordt. Of dit alles daadwerkelijk vorm zal krijgen, is uiteindelijk afhankelijk van

politieke keuzes en het onderwijs- en cultuurbeleid. Maar gelukkig wordt Stichting Lezen door de overheid als een sterke speler gezien waar het gaat om leesbevordering, en hebben ook de huidige minister en staatssecretaris van OCW het belang van de basisvaardigheden onderstreept. Ik vind het geruststellend dat van links tot rechts de betekenis van geletterdheid voor de samenleving wordt erkend. Al ligt de nadruk momenteel wel wat meer op kunnen en willen lezen dan op rijke, literaire teksten. Dat behoeft weer meer aandacht de komende jaren. Ook de Raad voor Cultuur heeft dat in zijn laatste advies gezegd.'

Wat ga je missen?

'Of ik het beleid maken zal missen, weet ik nog niet. Ik vind het spannend hoe ik dat ga ervaren. Wie ik zeker wel ga missen zijn alle mensen met wie ik nu samenwerk: de mensen op het ministerie en bij alle collega-instellingen, de redactie van tijdschrift *Lezen* en de internationale contacten van EURead – en natuurlijk alle medewerkers van Stichting Lezen. Vooral hun gedrevenheid en idealisme zal ik missen – en de vanzelfsprekende aandacht die iedereen voor elkaar heeft. Zij voelden vaak als familie. [Een stilte volgt – en dan een lach] Tot slot noem ik de kerstlunches – een hoogtepunt van het jaar, zo enorm gezellig. Toch is het goed zo: vijftien jaar voelt als mooi rond.' ●

Gerlien van Dalen (1963) was van augustus 2009 tot augustus 2024 directeur van Stichting Lezen. Na haar studies Nederlandse Taal- en Letterkunde en Kunst en Kunstbeleid aan de Rijksuniversiteit Groningen is zij in diverse functies en organisaties in het letterenveld werkzaam geweest: onder andere bij de Stichting Literaire Activiteiten Amsterdam, het Nederlands Literair Productie- en Vertalingen Fonds (tegenwoordig het Nederlands Letterenfonds) waar ze verantwoordelijk was voor subsidies binnenland en het Fries en later hoofd binnenland was, en als secretaris Letteren bij de Raad voor Cultuur, het onafhankelijke cultuuradviesorgaan van de regering. Gerlien van Dalen wordt opgevolgd door Tamar van Gelder.

WIE BEN IK NOU EIGENLIJK?

LEZEN & VERDER LEZEN

Coming of gender

Oever
Ludwig Volbeda
Querido, € 18,99

14+

Tekst Mirjam Noorduijn

Het jongensuur

Andreas Burnier
Atlas Contact, € 15,-

15+

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog moet de negenjarige Simone onderduiken. Bij elk nieuw onderduikadres speelt ze een spel met haar joodse identiteit, maar vooral is ze ervan overtuigd dat God zich vergist heeft bij haar geboorte en dat ze een jongen had moeten zijn. *Het jongensuur* (1969) is het meest autobiografische boek van Andreas Burnier (1931-2002).

In *Oever*, het schrijfdebuut van illustrator en tweevoudig Gouden-Penseelwinnaar Ludwig Volbeda, volgen we de aarzelende zoektocht van Jip naar zichzelf, middels een stapel niet verstuurde brieven en tekeningen aan een zekere 'jij'.

Jip moet in de meivakantie voor school een zelfportret maken. Maar hoewel de tiener een teken-talent is en 'een hoofd heeft dat groter is aan de binnenkant dan aan de buitenkant', mislukt iedere poging. 'Het probleem zit niet in alle letters van de opdracht,' beseft Jip: 'Portretten kan ik heus wel.' Nee, het probleem is het woordje 'zelf': Jip kan zich daarbij niets voorstellen.

Volbeda schrijft zoals hij tekent: fijnzinnig, intiem, en met treffende observaties en metaforen die je stapje bij beetje inzicht geven in Jips zielenroerselen. Daarbij geeft hij – handig gebruikmakend van de naam van zijn sympathieke protagonist – niet direct prijs of Jip een jongen of een meisje is. Wat wél duidelijk wordt, is dat Jip goed kan 'schemerdromen' (tussen wakker en slapen in), en bovendien niet alleen dol op insecten is (en biologie wil studeren), maar ook op de nieuwe jongen uit de klas. Aan hem vertrouwt Jip het diepe gemis van beste vriend Oever toe: de jongen is verhuisd naar het buitenland en vervolgens bewust uit Jips beeld verdwenen, omdat hij moeite had met hoe anderen Jip en daarmee ook hem definieerden. Juist door de nieuwe klasgenoot over *Oever* te schrijven, ontdekt Jip hoe bepalend die kindervriendschap is geweest: 'Toen ik zeven was zag ik voor het eerst een jongen. Zo voelde het, alsof ik voor het eerst een echte jongen zag,' vertelt de met zichzelf worstelende puber. 'Ik wist niet of ik hem wilde leren kennen of hem wilde zijn. Ik wist alleen zeker dat ik de rest van mijn leven bij hem in de buurt wilde blijven om daarachter te komen. Snap je dat?'

Zo onthult Volbeda subtiel dat hoe Jip eruitziet en hoe Jip zich voelt niet in harmonie met elkaar zijn. Na een zoenpartij met de nieuwe jongen uit de klas (wat een geestige scène oplevert) vindt Jip uiteindelijk de moed recht in de spiegel te kijken, en aarzelt de tiener niet langer het zelfportret te maken. *Oever* is een aangrijpend en troostrijk boek.

Drama Queen

Derk Visser
Gottmer Kinderboeken, € 15,99

12+

Angel probeert met haar moeder te overleven in een achterstandswijk. Ze heeft een grote mond en is goed in ruziemaken. Dat verandert als Kaleigh haar nieuwe buurmeisje wordt, en ze voor het eerst verliefd wordt. Als Kaleigh plots is verdwenen gaat Angel op zoek naar haar en vooral naar zichzelf. Gevoelvol en in sprankelende dialogen geschreven YA.

De dagen van de bluegrassliefde

Edward van de Vendel
Querido, € 18,99

14+

Tijdens een zomerkamp in Amerika ontmoet de Nederlandse Tycho Zeling de Noorse Oliver Kjelsberg, waarna zijn hart in vuur en vlam staat. In fonkelende taal die de hartstocht van de bladzijden doet afspatten, beschrijft Van de Vendel vervolgens hun ontluikende verliefdheid en hoe de jongens hun identiteit herdefiniëren. Bekroonde klassieker uit 1999.

De wateraap

Mariken Heitman
Atlas Contact, € 15,-

15+

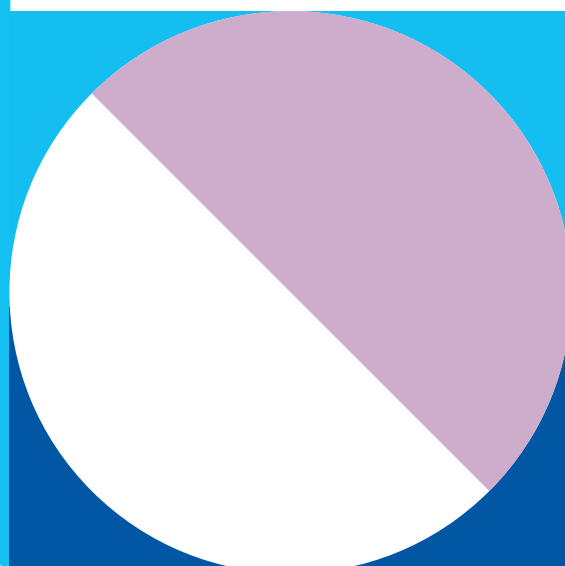
Op zoek naar een diepere laag achter de werkelijkheid raakt biologiestudente Elke gefascineerd door de mythische wateraap. Deze evolutionaire tussenvorm (tussen aap en mens) staat symbool voor hoe ze zichzelf ziet – noch vrouw, noch man. Actuele coming-of-age-roman over de zoektocht naar identiteit, aangevuld met een voelbare liefde voor de natuur.

“

Hoe realistischer mijn personages, hoe onwaarschijnlijker ze lijken

Ook met een jeugdroman die niet is gesitueerd in de prehistorie die zij zo goed kent, maakt **Linda Dielemans** indruk. Met *Koningsspel*, dat zich afspeelt in het jaar 1193, is de archeoloog-schrijver voor de derde keer genomineerd voor de Thea Beckmanprijs voor beste historische jeugdboek.

Wat betekent deze nominatie van juist déze prijs?

‘Een nominatie is altijd bijzonder. Het is een tastbare vorm van waardering. Misschien hebben de Woutertje Pieterse Prijs en de Griffels meer bekendheid, maar een nominatie voor een genre-specifieke prijs is net zo leuk. Het is goed dat de Thea Beckmanprijs bestaat.’

Want?

‘Historische fictie is naar mijn idee niet echt een populair genre onder schrijvers. Heel jammer, want er zijn zoveel spannende en ook belangrijke verhalen over het verleden te vertellen. Deze prijs inspireert dus misschien om ook eens een historisch jeugdboek te schrijven.’

Hoe kwam je erbij om *Koningsspel* te situeren in de twaalfde eeuw?

‘Een conservator van het Rijksmuseum voor Oudheden was op bezoek bij Sanne te Loo omdat hij een origineel wilde kopen van de tekeningen die zij had gemaakt voor mijn boek *Brons*. Zij was toevallig bezig met de illustraties voor *Er lag een trosseltje in het gras* van Edward van de Vendel en zocht een oud voorwerp dat dwars door de tijd heen zijn waarde had behouden. Dat moest in dat trosseltje. De Lewis-schaakstukken, suggereerde hij: middeleeuwse schaakstukken die tweehonderd jaar geleden op het Schotse eiland Lewis zijn gevonden, vermoedelijk gemaakt in Noorwegen. Toen zij die zag, zei Sanne tegen mij: hier móeten we een boek over maken.’

Jij kende die schaakstukken wel?

‘Ja, in historische kringen zijn ze behoorlijk beroemd. En niet alleen daar, ieder Vikingmuseum verkoopt replica's. Dat is heel begrijpelijk: iedereen die ze ziet, wordt er gelijk verliefd op. Ze zijn zó expressief, met hun grappige gezichtjes. Ik zag het daarom meteen zitten om een sprong in de tijd te maken: van de speren en stenen pijlpunten naar de meer herkenbare wereld van de twaalfde eeuw. En verzinnen hoe die schaakstukken op Lewis zijn terechtgekomen.’

Heb je daarom meer research gedaan dan ooit?

‘Ik wist niets van de Noordse middeleeuwen, dus ik moest wel. Maar omdat

Ik wil kinderen serieus nemen en hun een wereld geven die klopt

de Lewis-schaakstukken zo befaamd zijn is er gelukkig veel over gepubliceerd. Er zijn veel theorieën over waar ze vandaan komen. Ik hoefde alleen maar te kiezen welke mij het meest waarschijnlijk leek en die aan te vullen met mijn verbeelding.’

Koos je niet voor de theorie die het spannendste verhaal mogelijk maakt?

‘Ik werk met het meeste plezier aan de theorie die mijzelf het meest aanspreekt. Ook wil ik kinderen serieus nemen en hun een wereld geven die klopt. Als iets echt is gebeurd, maakt dat het verhaal nóg spannender. Als de feiten niet uitkomen met mijn verhaal, pas ik mijn verhaal aan – niet de feiten.’

Toch heb ik zo mijn twijfels. Waren jouw personages niet veel geloviger dan uit *Koningsspel* blijkt?

‘Dat heb ik zeker ook onderzocht. In die tijd en regio geloofden mensen wel, maar waren ze er in het dagelijks leven niet zo mee bezig. Machthebbers stichtten vooral kerken omdat ze tienden konden innen. Maar ze werden niet altijd even goed bezocht. Er zijn documenten waarin priesters wanhopig klagen: waarom komt er toch niemand? Het is een grappige paradox: hoe realistischer ik mijn personages maak, hoe onwaarschijnlijker ze lijken, omdat ze niet doen wat mensen verwachten. Er bestaan veel aannames over het verleden.’

Is het moeilijk om uit al die feiten een verhaal te maken?

‘Juist door mijn onderzoek komt de wereld waarin het verhaal zich afspeelt

echt tot leven. Er duiken steeds nieuwe elementen op die ik kan gebruiken. Ook Auga, de hoofdpersoon, is gebaseerd op een historische figuur: Margrét de Vaardige, die in een document uit de dertiende eeuw de beste ivoorsnijder van IJsland wordt genoemd. Omdat zij daarin een volwassen getrouwde vrouw is, dacht ik eerst: jammer genoeg kan ik niets met haar. Een volwassen hoofdpersoon leek me voor een jeugdboek niet zo geschikt. Tot ik me realiseerde dat Margrét natuurlijk jong is geweest.’

Maar hoe krijg je het verhaal dan toch zo meeslepend?

‘Ik denk weleens: waar ben ik aan begonnen? Maar op een of andere manier kom ik er altijd uit. En als alle stukjes van de puzzel op hun plek liggen, is er nog genoeg in te vullen. Dat probeer ik zo te doen dat lezers zich kunnen inleven in de personages, het avontuur met hen beleven, en verdrietig zijn als het verhaal eindigt.’

Met een open einde. Komt er dus een vervolg op *Koningsspel*?

‘Ik speel met het idee, moet ik toegeven. Er gebeurde in politiek opzicht ontzettend veel in die jaren, daar kun je van alles mee. Maar het vervolg zal geen kinderboek zijn, omdat Auga dan volwassen is. Het lijkt me een mooie uitdaging om te kijken of ik ook een historische roman voor volwassenen in me heb.’ ●

Koningspel

Linda Dielemans & Sanne te Loo (ill.) Leopold, € 21,99 (9+)

Linda Dielemans

(1981) vindt archeoloog ‘het mooiste beroep ter wereld’. Toch heeft ze het vak opgegeven om zich te concentreren op schrijven – maar dan wél over de periode die ze het liefst onderzoekt: de prehistorie. Dat heeft geleid tot succesvolle non-fictie voor kinderen zoals *Brons* en *Onder de golven*, en spannende verhalen als *Zomerwoud* (haar debuut uit 2013), *Schaduw van de Leeuw* en *Het lied van de vreemdeling*. ‘Maar ik heb de archeologie niet losgelaten, hoor. Ik houd vakliteratuur bij, ik ga naar congressen en ik spreek veel oud-collega's.’

15 JAAR BOEKSTART

Ambassadeur
Toprak Yalçiner

Foto: Isabelle van Kerkwijk

“
**BoekStart
is fantastisch,
het geeft
je toegang tot
boeken**

Tijdens het jubileumjaar staat BoekStart flink in de schijnwerpers. En daar is alle reden toe: sinds de start zijn er al meer dan 860.000 pasgeborenen via hun ouders bereikt met het BoekStart-koffertje en een gratis Bibliotheekpas. Dit najaar vindt de zesde editie van het BoekStart Babyboekje van het Jaar plaats. Vijf boekjes worden geselecteerd door een deskundige jury onder voorzitterschap van actrice Toprak Yalçiner, de nieuwe ambassadeur. Na afloop van de eerste juryvergadering vertelt ze gepassioneerd waarom zij zo'n fan is van het leesprogramma voor de allerjongsten.

Hoe vind je het om ambassadeur te zijn voor BoekStart?

‘Het is een eer! En dat meen ik oprecht. Ik kwam in 2018 in contact met BoekStart na de geboorte van mijn zoon Miro en ik was gelijk enthousiast. We kregen een BoekStartkoffertje en twee boekjes cadeau. Wat een mooie manier om boeken voor iedereen bereikbaar te maken! Voor mij is het nu vanzelfsprekend om boeken te kunnen kopen, maar ik weet dat het een luxe is. In mijn jeugd – ik ben opgevoed door mijn moeder – hadden we niet zoveel te besteden. Boeken waren kostbaar, niet iets wat je zomaar kon kopen, dus wij gingen altijd naar de bibliotheek. Omdat ik weet hoe waardevol boeken zijn en hoe waardevol lezen is, vind ik het heel tof om nu ambassadeur te zijn. Daarom meen ik als ik zeg: BoekStart is fantastisch, want het geeft je toegang tot boeken.’

Heb je je eigen kinderen van jongs af aan voorgelezen?

‘Ja absoluut. Ik ben daar al mee begonnen kort na de geboorte. Bij ons thuis hoort voorlezen bij het slaapritueel. Bij Miro ging inslapen wat moeilijker, dus werd mij aangeraden om een vast avondritueel te houden. Daar hoorde voorlezen ook bij. Als je een kind voorleest vanaf de geboorte, dan bekijft dat. Eerst dacht ik: het zal wel, hoe kan

BoekStart bestaat vijftien jaar en dat wordt gevierd. De nieuwe ambassadeur, actrice en presentatrice Toprak Yalçiner vertelt waarom ze voor honderd procent in BoekStart gelooft. ‘Als je de taal goed beheerst, geeft je dat een voorsprong in het leven. Dat weet ik uit ervaring.’

mijn kind nu al begrijpen wat ik voorlees? Maar ik merkte gewoon dat hij het al heel jong oppikte, het bleef in dat koppie hangen. Toen hij eenmaal begon te praten kreeg ik vaak te horen: wat spreekt hij goed! Hij gebruikte al heel snel drie in plaats van twee woorden. Dan zei hij niet: ik slapen. Maar: ik wil slapen! Ik denk dat ik dat te danken heb aan het feit dat ik hem vanaf de geboorte al heb voorgelezen.'

En je dochter?

'Liva is nu bijna twee. Ook haar lees ik voor, maar haar spanningsboog is veel korter. Zij houdt vooral van bladeren. Als ik *Rupsje Nooitgenoeg* aan haar voorlees, dan wil zij al gelijk naar de appel, de taart en het ijsje. Ik dacht: o jeetje, zul je zien dat bij haar die taalverwerving langzamer gaat, maar dat is helemaal niet waar. Ook zij spreekt al goed. Het is echt niet zo dat ik twee geniale kinderen heb, maar wat je erin stopt, krijg je ook terug. Omdat ik ze al vanaf de geboorte heb voorgelezen, denk ik dat zij sneller begrijpen hoe taal werkt. Dat klinkt heel gek en zelf geloofde ik het niet zo, totdat ik het terugzag bij mijn kinderen. Het gaat er niet om wat je opleiding is, de vraag is: lees je voor, ja of nee. Bij mij is het voorlezen ontstaan uit noodzaak, omdat ik heel graag een avondritueel wilde waarbij mijn kinderen de rust konden vinden om de nacht in te gaan. Maar het heeft enorm geholpen. Ik kan nu echt met honderd procent zekerheid zeggen: doe het, want het beklijft.'

Welke boeken zijn bij jullie thuis favoriet?

'*Rupsje Nooitgenoeg* was vroeger mijn lievelingsboek. *De mooiste vis van de zee* ook, dus die twee boeken lees ik heel graag met Miro. *Gonnie*, de kartonboekjes over het gansje met de rode laarsjes, was bij hem ook altijd een succes. Dat is goed behapbaar voor kleintjes. Voor mijn dochter, die wat sneller afgeleid is, heb ik interactieve boekjes en boekjes met flapjes. *Mo & Miro Kiekeboe* van Leen van Durme,

“
Als je een
kind
voorleest
vanaf de
geboorte,
beklijft dat

over verstoppertje spelen, vindt ze bijvoorbeeld helemaal te gek. Waar mijn zoon heerlijk opging in *De mooiste vis van de zee*, heeft zij liever iets met een verrassingseffect.'

Lees je zelf ook graag?

'Gisteren zei mijn man nog: hoelang duurt je boek nog? Ik mis je! Maar ik moet eerlijk zeggen: hoe graag ik ook lees, als moeder heb je daar tijdens de eerste twee jaar van je kind nauwelijks tijd voor. Dit is pas het tweede boek dat ik oppak sinds Liva's geboorte. Maar als ik even kan, dan ga ik ervoor. Dan pak ik mijn e-reader en denk: go go go! Laatst was ik met vriendinnen een weekendje naar Ibiza, allemaal moeders met jonge kinderen. Al in het vliegtuig waren we aan het lezen, aan het zwembad nog steeds. Alle vijf. Alsof we een soort leesclub vormen, zo praten we over die boeken. Als actrice kan ik helemaal in een personage kruipen. Ik kan echt hartkloppingen krijgen van een boek.'

Wat zijn je plannen als ambassadeur van BoekStart?

'Met vier deskundigen uit het vak ga ik mij inzetten om de nominaties van het Babyboekje van het Jaar te kiezen. Er zijn tachtig boekjes ingezonden, daaruit kiezen wij een shortlist van vijf boeken. Daar kan het publiek op stemmen. Verder ga ik mijn best doen om BoekStart zichtbaarder te maken, ook voor mijn eigen achterban. Ik mag er een licht en een geluid aan geven dit jaar. Dat doe ik omdat ik er ook echt in geloof. Voorlezen is nog steeds niet voor iedereen vanzelfsprekend, zelfs niet in Nederland. Zelf heb ik de Nederlandse taal op een andere manier geleerd dan de meeste mensen, omdat ik in Turkije ben geboren – daarom weet ik uit ervaring hoe belangrijk voorlezen is. Dat mijn zus en ik de taal goed beheersen, heeft ons een voorsprong gegeven in het leven in Nederland. Daar wil ik jonge ouders bewust van maken, hoe belangrijk het is om jong te beginnen.' ●

BoekStart viert feest

Sinds de start in 2009 heeft BoekStart al meer dan 860.000 pasgeborenen en hun ouders bereikt. Intussen heeft zo'n 35 procent van de kinderdagverblijven zich bij het programma aangesloten en zijn er BoekStartcoaches actief op 283 consultatiebureau's. Om dit te vieren was er tijdens de start van het jubileumjaar een BoekStartbieb op de Negenmaandenbeurs, vertoonde het televisieprogramma *Mama's Wereld* meermaals een video over BoekStart en werd de BoekStartdag op 1 juni in de Openbare Bibliotheken druk bezocht. Ook in het najaar komen er leuke activiteiten aan. Zo verschijnt er een fysiek jubileumnummer van het online magazine *BoekStart voor jou* als cadeau voor alle ouders, dat wordt verspreid via de bibliotheken, kinderopvanglocaties en de jeugdgezondheidszorg.

Babyboekje van het Jaar

Vanaf 4 oktober 2024 kan iedereen stemmen op een van de vijf titels van de shortlist. De stemperiode loopt tot en met vrijdag 1 november. Stemmen kan online via babyboekjevanhetjaar.nl. Op woensdag 13 november wordt bekend welk boekje de meeste stemmen heeft gekregen. De verkiezing wordt georganiseerd door Stichting Lezen Nederland en Iedereen Leest Vlaanderen, in samenwerking met *Ouders van Nu*.

Illustratie: Mylo Freeman

Mylo's Museum

Ieder jaar nodigt WG Kunst een illustratietalent uit om een tentoonstelling te maken voor de Kinderboekenweek. Dit jaar is het thema 'Lekker eigenwijs' en wordt de expositie ingericht door Mylo Freeman. Sterke personages en eigenwijze figuren die laten zien hoe het is om te doen wat je zelf wilt, op je eigen manier, zijn volgens WG Kunst kenmerkend voor haar werk. 'Zij zet zich sterk in voor diversiteit en is als prentenboekenmaker van kleur een rolmodel voor kinderen,' aldus de organisatie. In 'Mylo's Museum' brengt Freeman op kleurrijke wijze nieuw en bestaand beeldend werk samen. Dat doet zij door middel van muurschilderingen, een installatie waarmee kinderen hun eigen personage kunnen creëren, een boekencarroussel vanuit de lucht en verschillende doorkijkjes en perspectieven. Haar originele tekeningen worden in dit geheel opgenomen. Freeman maakt een bijpassende muziekselectie die in het museum afgespeeld kan worden. De tentoonstelling is elke middag voor publiek geopend tot en met zondag 3 november 2024, behalve op maandag.

wgkunst.nl

Zilveren Penselen

Vlak voor de zomer werden acht tekenaars gelauwerd met een Zilveren Penseel. In de categorie prentenboeken was de eer aan Sydney Smith voor de tekeningen in **De tuin van mijn Baba**, een ontroerend verhaal over de bijzondere band tussen een oma en haar kleinzoon (Querido, 4+). Ook de expressieve viltstifttekeningen van Hedy Tjin in **151 boeken** vielen in de prijzen (Querido, 4+). Ronduit lovend was de jury over de sprekende illustraties van de knusse kajuit en de bedrijvigheid op het dek in **Water is voor vissen** van Puck Koper, een ex-laureaat van de Fiep Westendorp Stimuleringsprijs (Querido, 7+); zij ontving de enige onderscheiding in de categorie geïllustreerde jeugdboeken. Onder de informatieve boe-

ken was er een extra bekroning. **MENSENDIEREN** van Yoko Heiligers (Loopvis, 6+), een bijzonder prentenboek waarin dieren worden geportretteerd aan de hand van woorden, kreeg een Penseel. Wendy Panders kreeg zilver voor de aansprekende wijze waarop ze de schimmelwereld in beeld brengt in **Pad-denstoel & co** (Gottmer, 10+). Ook **Het Kabouterboek** waarin Loes Riphagen op originele wijze de kabouterwereld in beeld brengt, viel in de prijzen (Gottmer, 4+). De overige twee Zilveren Penselen zijn te vinden op pagina's 20-21. Wie het Gouden Penseel wint, wordt bekendgemaakt tijdens het Kinderboekenbal op 27 september. Uitsluitend Nederlandse illustratoren komen daarvoor in aanmerking.

SCHERMTIJD bij peuters

Veel taal horen, helpt peuters bij hun taalontwikkeling en maakt het makkelijker om mee te komen als ze naar school gaan. Schermtijd heeft een negatief effect op die ontwikkeling en werkt mogelijk verstorend, zo blijkt uit Australisch onderzoek. In dat onderzoek werden 220 gezinnen gedurende tweeënhalf jaar gevolgd. Sommige kinderen bleken al op jonge leeftijd meer dan twee uur achter een scherm door te brengen; de gemiddelde schermtijd overschreed de richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie fors. De onderzoekers gebruikten Fitbit-achtige apparaten om de interacties tussen ouders en kinderen te meten. Op basis van de resultaten berekenden zij dat er een omgekeerd lineair verband is tussen doorgebrachte schermtijd en de hoeveelheid woorden, vocalisaties en gesprekken die peuters ervaren. Juist die interacties en gesprekken zijn van cruciaal belang voor hun vroege taalontwikkeling. Uit het jaarlijkse Iene Miene Media-onderzoek blijkt dat ook Nederlandse kinderen tot zes jaar steeds langer achter een scherm zitten en daar steeds jonger mee beginnen. Alle onderzoekers pleiten ervoor om ouders bewust te maken van het belang van een rijke taalomgeving voor hun kinderen. **boekstart.nl; ncj.nl**

Bollebozen.....

Vlak voor de zomervakantie lanceerde internet-winkel Bol een interactieve videoreeks om het leesplezier van jonge kinderen te bevorderen: de Bollebozen Boekenbende. Het idee achter deze reeks is om positief bij te dragen aan de taalontwikkeling van kinderen. In elk van de drie afleveringen staat een kinderboek centraal dat wordt voorgelezen in een fantasierijk decor. In de eerste aflevering leest schrijver Iven Cudogham voor uit **Anansi de Spin en de eieren voor de koning** en roept hij kinderen op om mee te denken en te tekenen. Bollebozen doneert ieder jaar kinderboeken via stichtingen in Nederland en België, dit jaar zo'n 320.000 exemplaren. Voor de zomer zijn er 107.000 boeken verspreid onder basisscholen die zijn aangesloten bij het Jeugdeducatiefonds.

Op veel van deze scholen leeft een aanzienlijk deel van de leerlingen onder de armoedegrens. Voor de ontwikkeling van de Bollebozen Boekenbende zijn basisschoolleerkrachten geraadpleegd. Om zoveel mogelijk kinderen te bereiken is gebruikgemaakt van visuele en auditieve ondersteuning. Lieneke van Paassen, basisschooldocent op De Gelderlandschool: 'Wanneer kinderen actief worden betrokken bij het leesproces en meedenken over het verhaal, beleven ze meer plezier aan lezen en wordt de interesse in lezen aangewakkerd. Dat heeft een positief effect op de leesvaardigheid en taalontwikkeling.' In de tweede video staat **De Neehoorn** van Marc-Uwe Kling centraal; de derde video verschijnt tijdens de kerstvakantie op YouTube.

WINNAARS van de LEESPLUIM

JUNI

Beer is zijn bril kwijt en dat zorgt voor bijzondere ontmoetingen. Hij ziet dieren die hij anders nooit tegenkomt, zoals herten, krokodillen, olifanten en flamingo's. Pas als Giraf de bril terugvindt, snapt hij wat er aan de hand is: dat zijn gewoon takken en stenen. **De bril van Beer** van Leo Timmers is een fantasierijk verhaal met charmante tekeningen voor dreumesen (Querido, 2+).

JULI

In **Hidde huilt** van Sara Gimbergsson heeft Hidde een huil dag. Er zijn tranen als zijn vader naar zijn werk gaat, als Petter op het kinderdagverblijf over de pop heenrijdt en ook als hij daar te vroeg wordt opgehaald. Thuis is er spaghetti met tomatensaus om over te huilen, tot hij eindelijk in slaap valt in het grote bed. Een geestig boek over een typische peuterpechdag (vertaling Edward van de Vendel, TIPTOE Print, 1+).

AUGUSTUS

Hoe word ik cooler dan cool van Sean Taylor en Jean Jullien (ill.) is een humoristisch verhaal over stoer doen. Met een grote zonnebril op durven de dieren van alles, maar steeds loopt dat verkeerd af. 'Een verhaal over vriendschap, durven, je verlies nemen, de mislukking kunnen accepteren en verder gaan,' schrijft de jury (vertaling Nicolette Hoekmeijer, Boycott, 3+).

THEO THIJSSSEN- PRIJS 2024

profiel Edward
van de Vendel

Verwend met Edward van de Vendel

In november wordt de Theo Thijssen-prijs uitgereikt aan Edward van de Vendel (1964). Hij ontvangt de driejaarlijkse prijs voor kinderboekenschrijvers (zestigduizend euro) voor zijn imposante, veelzijdige oeuvre dat ruim honderd boeken omvat. De jury noemt zijn werk 'gelooftwaardig, oprecht en warmhartig' en looft zijn taalgebruik 'met nieuwe woorden, originele beelden en fonkelende dialogen'.

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Foto
Tim
Buiting

Niet toevallig was Edward van de Vendels grote taalgevoel ook het eerste wat voormalig Querido-redacteur Jacques Dohmen opviel toen hij in de zomer van 1995 met Van de Vendels werk kennismakte: 'Ik was min of meer alleen op de uitgeverij,' herinnert hij zich, 'en bekeek de binnengekomen manuscripten. Een ervan bevatte gedichten die mij meteen aanspraken, door wat Willem van Toorn in zijn laatste dichtbundel *De jongenskamer* "woordlust" noemde. Daar hielden wij van bij Querido. Dus ik schreef een enthousiaste brief aan de mij onbekende auteur. In 1996 verscheen vervolgens zijn eerste poëziebundel *Betrap me!*. In 1998 verscheen zijn Gijsbrechtbewerking, die zijn "woordlust" bevestigde. Hier was iemand aan het woord die kon

goochelen met taal. Het werd zijn eerste Gouden Zoen.'

Een tweede Gouden Zoen volgde een jaar later voor *De dagen van de bluegrassliefde* (1999). Met zijn verhaal over de hartstochtelijke zomerromance tussen Tycho en de Noor Olivier, die uiteindelijk niet voor zijn homoseksualiteit wil uitkomen, manifesteerde Van de Vendel zich in een keer als de schrijver zoals we hem nu kennen: literair, maar ook maatschappelijk betrokken en met een groot hart voor zijn lezerspubliek. Weliswaar leed *De dagen van de bluegrassliefde* volgens Dohmen 'nog een beetje aan een teveel aan woordhonger', toch deed dat geen afbreuk 'aan de kracht en bijzonderheid van die jeugdroman'.

Niet één verrassing, maar zo véél verrassingen

Vanaf dat moment heeft Van de Vendel gewoekerd met zijn talent, aldus Dohmen, 'gedreven door een grote nieuwsgierigheid die zijn intelligentie tekent: álles onderzoeken, álles proberen. Soms viel hij daarbij genadeloos op zijn gezicht, maar onvoorstelbaar vaak kwamen er nieuwe pareltjes uit zijn pen: de *Superguppie*-bundels, zijn vluchtverhaal *De gelukvinder* dat hij samen met de jonge Afghaanse asielzoeker Anoush Elman schreef, de stripgedichten met Flo de Goede, de kinderboeken over hond Sam en *Misjka...* Niet één verrassing, maar zo véél verrassingen, met als gevolg dat je eraan gewend raakt, in feite: verwend raakt.'

Die vernieuwingsdrang en enorme veelzijdigheid typeren Van de Vendel, vindt illustrator Martijn van der Linden, die al ruim twintig jaar succesvol met de schrijver samenwerkt: 'Edward kan echt voor alles en iedereen schrijven. Als je zijn boeken op een rij legt, zijn die net zo gevarieerd als de verschillende delen van *Stem op de Okapi*, ons non-fictieboek over de Okapi waarin we ons beiden enorme stilistische vrijheden hebben veroorloofd. Dat je in één boek zoveel verschillende stijlen door elkaar kunt gebruiken, was voor mij overigens een eyeopener. Toen Edward later het idee lanceerde voor de dichtbundel *Wat je moet doen als je over een nijlpaard struikelt* met de ondertitel *gedichten waar je wat aan hebt*, wist ik direct dat ik weer zo wilde illustreren, om zoveel mogelijk recht te doen aan de verschillende emoties en sferen van de gedichten. Door het vertrouwen dat Edward heeft in dat wat de illustrator het liefst wil maken, het beste is voor het boek, voel je je uitgedaagd het beste van je kunnen te tonen.'

Voormalig kinderboekenrecensent van de Vlaamse krant *De Morgen* Patrick Jordens, die tegenwoordig bij TIPTOE Print naar het Nederlands vertaalde kinderboeken uitgeeft, herkent veel in wat Van der Linden zegt. Op de vraag welke titel Van de Vendel hem als recensent het meest verrast heeft, kan hij niet eenduidig antwoorden, omdat 'het vaak om zoveel verschillende genres gaat: prentenboeken, poëzie, kinder- en jeugdboeken'. Een favoriete Van de Vendel-personage heeft hij

daarentegen wel: 'Dat is zonder twijfel *Superguppie*: omdat het zo'n aanstekelijk grappig, dertel, hartveroverend poëziehondje is, dat spreekt in rijmvorm en de wereld op een speelse manier op zijn kop zet. Er gaat een soort verfrissende anarchie vanuit, een pleidooi om onszelf niet al te serieus te nemen én om met een open blik te blijven kijken... Telkens word je weer verrast door de originele beeldspraak en de mooi verzonden woorden. Edward houdt in zijn poëzie de verwondering steeds *alive and kicking*, over de kracht van taal als spel, maar net zo goed over de ons omringende werkelijkheid'.

Zoveel mogelijk kinderen bereiken

Wellicht dat Van de Vendels vernieuwingsdrang is terug te voeren op zijn onderwijstijd. Geïnspireerd door *De gelukkige klas* (1926) van Theo Thijssen beschouwde hij het toen zijn opdracht zoveel mogelijk kinderen te bereiken. Dohmen: 'Vandaar al die verschillende aanzetten in zijn boeken – Edward gaat uit van het belang van verhalen in ons leven: dus, hoe krijg ik kinderen ertoe naar mijn verhaal te komen en te blijven luisteren – en zijn bemoeiingen om ook nieuwe talenten en collega-schrijvers daarbij te ondersteunen.' Dat laatste, vindt Van der Linden, maakt hem meer dan alleen een leesbevorderaar: 'Met alle mooie, nieuwe projecten die hij met andere, vaak jonge makers steeds weer opzet, zou ik Edward eigenlijk eerder een boekenmaakbevorderaar willen noemen.'

Daarbovenop vertaalt Van de Vendel ook nog eens prentenboeken. Jordens kent hem goed in die hoedanigheid. Toen hij met TIPTOE Print begon, viel al snel zijn oog op Van de Vendel, van wie hij wist dat die veel Scandinavische prentenboeken had vertaald: 'Het Noorse *PLOEF* was onze eerste samenwerking,' vertelt Jordens. 'Ik vertrouw volledig op zijn deskundigheid en taalgevoeligheid, en natuurlijk zijn eigen ruime ervaring in het maken van prentenboeken voor jonge lezers. Dat laatste is een enorme kwaliteit van Edward; zonder te betuttelen, slaagt hij erin om het verhaal tegelijk een grote toegankelijkheid én poëtische kracht mee te geven. Het meest verbluft was ik door zijn vertaling van *Stekelhaar*, waar hij niet alleen in klank en rijm, maar ook in ritme een uitermate sterk equivalent voor het Duitse origineel heeft gecreëerd. Daar was echt een taalvirtuoos aan het werk. Die zich bovendien kostelijk had geamuseerd, want ook de liefdevolle humor van auteur Budde bleef volledig overeind.'

Jordens noemt het 'fijn' samenwerken met Van de Vendel, wiens tomeloze energie, creativiteit én luisterkunst hij prijst: 'Onze gesprekken zijn altijd constructief en vaak verrijkend.' Dohmen: 'Empathie, dat is het eerste woord dat bij mij opkomt als ik zijn schrijverschap moet typeren. Edward schrijft niet vanuit wrok, verontwaardiging of veroordeling, maar vanuit zijn eigen levenshouding: luisteren, lief zijn, het goede willen.' ●

Enkele favorieten uitgelicht

Jacques Dohmen: 'Mijn favoriete hoofdpersoon is Tycho uit *De dagen van de bluegrass-liefde*. Daar kan ik me helemaal mee vereenzelvigen. Ach, was dat boek er maar geweest toen ik veertien, vijftien was... Maar mijn lievelingsboek nu is *Dertien rennende hertjes* met illustraties van Mattias De Leeuw, vanwege het volmaakte samengaan van tekst en beeld, de volmaakte

boekverzorging, en de gelukkige manier waarop een moeilijk thema – een nagenoeg onhandelbare grote broer – wordt gevat in een mooi, spannend, poëtisch verhaal. Een boek om te lezen, te bekijken, en dan met twee handen tegen je borst te drukken: precies zoals Edward zich zijn ideale lezer voorstelt.'

Patrick Jordens: 'De boeken over de

hond Sam – *Toen kwam Sam* en *De raadsels van Sam* – en *Misjka* vond ik erg knap en ontroerend. Hoe Edward erin slaagt zijn eigen perspectief te koppelen aan de kinderblik, en toch voldoende ruimte laat voor de interpretatie van de lezer, is een groot talent dat in die boeken helemaal tot wasdom komt. Ook knap is zijn gedrevenheid om maatschappelijke thema's zoals racisme,

vluchtelingen en gender-issues op de agenda te plaatsen. En dit vanuit een sterke persoonlijke betrokkenheid, wat de verhalen des te meer impact en geloofwaardigheid geeft.'

Martijn van der Linden: De dichtbundels *Wat je moet doen als je over een nijlpaard struikelt*, *Gelukkig en blij*, en *Hannes en Hassan* zie

ik eigenlijk als één geheel en zijn mijn lievelingsboeken. Mijn lievelingsgedicht komt overigens uit *Gelukkig en blij*: 'Wat je moet doen met woede als je die zelf niet voelt'. Ik herken mezelf erg in die gans, die moeite heeft met mensen – of in dit geval dieren – die al van alles gaan roepen en meningen hebben over dingen, nog voordat ze weten hoe iets precies zit.'

Middag van het Kinderboek

Het thema van de Middag van het Kinderboek 2025 wordt: 'Waar doen we het voor?' Worden we gedreven door de zucht naar roem, macht en geldelijk gewin, door innerlijke drift en noodzaak, de behoefte de wereld te verbeteren, een plek te veroveren op het podium, de lezer op te voeden of om schoonheid te verspreiden? Op 8 februari 2025 wordt in de Openbare Bibliotheek van Amsterdam onderzocht wat het motief is van kinderboekenmakers, uitgevers, leesbevorderaars en verkopers. De middag zal bestaan uit bijdragen van sprekers, geïnspireerde makers en workshops. De organisatie is in handen van Aby Hartog en Maria Postema.

middagvanhetkinderboek.blogspot.com

Ze hebben kleine gespierde beentjes, lijken op bolletjes wol en zijn vanaf december ook te zien in het theater: de Gorgels. MORE Theater Producties brengt vanaf 30 november een bewerking van het eerste deel van Jochem Myjers populaire jeugdserie naar verschillende theaters. Jos Thie, al twintig jaar de regisseur van Myjer, schreef het script. Het verhaal begint als Melle 's nachts een

Gorgel op zijn bed ziet zitten en zijn mond openvalt. Zoiets geks heeft hij nog nooit gezien. De volgende dag vertelt hij het aan zijn vader, die boos wordt. Melle schrikt ervan. 'Het lijkt wel of papa *precies* weet waar ik het over heb,' denkt hij. Wat volgt is een spannend avontuur, waarin hij verdwaald raakt in museum Naturalis en geheimen ontdekt over zijn eigen familie. In het theater

worden de Gorgels gespeeld met poppen, de cast bestaat uit Billy de Walle, John Buijsman, Kim van Zeven, Sven Blom, Jenell Tedjai en Lente de Vries. De regie is in handen van Oscar de Boer en Jos Thie. De première vindt plaats op zondag 15 december in het oude Luxor Theater in Rotterdam; de tour duurt tot 22 juni 2025.

moretheater.nl

Lennox en de Gouden Sikkel (de Harmonie, 8+) wordt bewerkt tot een opera in hiphopstijl. De Nationale Opera werkt samen met RIGHTABOUTNOW INC. aan een spannende en avontuurlijke voorstelling over moed, vriendschap, en de ontdekking dat je wereld groter wordt als je meer weet. **Lennox** gaat over een jongen die op zoek gaat naar zijn vader die aan een mysterieuze ziekte lijdt. Als hij zijn geluksketting vergeet mee te nemen op weg naar het Onzichtbare Ziekenhuis, krijgt het verhaal een verrassende wending en beleeft hij een magisch avontuur. Schrijver Zindzi Zevenbergen ontving in 2022 de Zilveren Griffel voor haar debuut; illustratoren Hedy Tjin en Brian Elstak kregen het Zilveren Penseel met hun kleurrijke illustraties. Multi-instrumentalist en producer Bnnyhunna (Benjamin Ankomah) schrijft met **Lennox** zijn eerste opera; zijn muziek beweegt zich op het snijvlak van jazz, gospel, afro en hiphop. Het libretto is geschreven door Maarten van Hinte, de regie is in handen van Marjorie Boston. Naast een aantal schoolvoorstellingen zal de opera te zien zijn in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. **operaballet.nl**

ROCK de PINGUÏN

Joukje Akveld werkt al geruime tijd bij een pinguïnopvang in Zuid-Afrika waar ze de Afrikaanse pinguïn – die vaak in haar vinger beet – persoonlijk leerde kennen. Daar moest natuurlijk een boek van komen. In **Rock de pinguïn** vertelt ze over alle achttien pinguïnsoorten die de wereld rijk is, maar krijgt er één het erepodium: de Afrikaanse pinguïn. Het boek is deels informatief en encyclopedisch van opzet, maar heeft ook een persoonlijke inslag. Naast aanspreken–

de informatieve tekstjes over pinguïncrèches, pinguïn-records en de ware aard van de pinguïn, brengt ze met interviews, reportages en dagboekachtige fragmenten haar belevenissen bij de zeevogelopvang in Kaapstad in beeld. Het boek bevat ruim 175 foto's en werd geïllustreerd door Kees de Boer. Ondanks de vrolijke en enthousiasmerende toon is de boodschap somber: de Afrikaanse pinguïn staat op uitsterven. Naar schatting zullen er in 2035 te weinig broedparen zijn om nog tot een gezonde populatie te kunnen uitgroeien. Tijdens een bezoek aan Nederland was de schrijfster te gast bij de Grote Vriendelijke Podcast waar ze uitgebreid over het boek vertelde.

degrotevriendelijke-podcast.nl

Rock de pinguïn
Joukje Akveld
& Kees de Boer (ill.)
Volt, € 21,99
(10+)

Pabo Voorleeskampioen

Kimberley Dargel uit Flevoland is de laatste Pabo Voorleeskampioen van Nederland. Zij won dit jaar de dertiende landelijke finale in Utrecht met een fragment uit **Clara** van Pieter Feller en Tiny Fischer. De jury prees Kimberley om haar pittige voorleesstijl waarmee zij het verhaal op een heel overtuigende manier wist over te brengen op het publiek. Volgend jaar start Stichting Lezen met een tournee van PaboLeest! in de hoop daarmee meer studenten te bereiken. Tijdens een inspirerende dag op locatie kunnen pabostudenten kennismaken met nieuwe boeken, auteurs en illustratoren, en ervaren hoe zij deze boeken in de klas kunnen gebruiken.

pabovoorleeswedstrijd.nl

ZILVEREN GRIFFELS

Twaalf boeken zijn dit jaar onderscheiden met een Zilveren Griffel. In de categorie prentenboeken viel het fabelachtig mooie **De restjes van de zon** met tekst van Edward van de Vendel in de prijzen (Querido). In de leeftijdsgroep zes tot negen jaar werd het geestige **Vuurtorenbeer** van Mathilde Stein onderscheiden, een zelfleesboek over een opschepperige beer die minder dapper blijkt dan hij doet voorkomen (Lemniscaat). Drie boeken kregen Zilver in de groep negen tot twaalf jaar: het betoverende **De jongen die van de wereld hield**, waarmee Tjibbe Veldkamp ook al de Woutertje Pieterse Prijs 2024 in de wacht sleepte (Querido); **Zebedeus en het ganzenbord van Wisse** van Koos Meinderts, over een bijzonder bordspel dat tot leven komt (Hoogland & Van Klaveren); en het even geheim-

zinnige als originele verhaal **Het kleine heelal** van Annejan Mieras (Lemniscaat). Ook in de categorie informatief vielen drie titels in de prijzen: **De reis van Manie Schaafijs**, waarin Zindzi Zevenbergen in het levensverhaal dook van de overgrootvader van illustrator Hedy Tjin die ijsverkoper werd in Suriname (De Harmonie); **Een slijmzoen voor je oma** waarin Matthijs Meeuwssen onwaarschijnlijke diepzeedieren tot leven brengt (Querido); en **Pad-denstoel & co** van Geert-Jan Roebbers, dat dubbel werd bekroond (Gottmer). En dan zijn er nog de mooie dichtbundels **Gelukkig en blij** van Edward van de Vendel (Querido) en **Nog lang geen later** van Kees Spiering (Luitingh-Sijthoff) die meedingen naar Goud. Wie de Gouden Griffel wint, wordt bekendgemaakt op 27 september (zie ook p. 20-21).

ONDERZOEKS RAPPORT

Mediatheken
in het vo

De mediatheek
van het
Vossius
Gymnasium in
Amsterdam.

DE MEDIATHEEK VERDWIJNT

De bevlogen mediathecaris die voor jou precies het juiste boek uit de kast weet te vissen, die onvermoeibaar titels aanprijst in de klas, of ervoor zorgt dat je eindelijk dat boek over tractoren kunt lezen – die is aan het verdwijnen. Reden voor zorgen én actie. 'De mediatheek zou het hart van de school moeten zijn.'

naar de stand van zaken van de mediatheken. 'Het meest recente onderzoek was van tien jaar geleden,' vertelt onderzoeker Marleen Kieft, een van de twee auteurs van het rapport. 'In de tussentijd zijn er peilingen geweest waaruit bleek dat het aantal mediatheken snel afneemt. Stichting Lezen, de Beroepsvereniging van Mediathecarissen in het Onderwijs (BMO) en de KB wilden in kaart brengen hoe het er nu precies voorstaat. Dat was de aanleiding voor dit nieuwe onderzoek.'

2012 naar 427 in 2022. Daarmee beschikt nog maar 27 procent van de scholen over een mediatheek met een mediathecaris, en dat zijn voornamelijk havo- en vwo-scholen. 'Dat is niet rooskleurig,' erkent Kieft, 'maar het rapport laat ook zien dat er veel kansen zijn en aanknopingspunten voor het formuleren van nieuw beleid. Opvallend is bijvoorbeeld dat de mediatheken die er zijn, heel goed gewaardeerd worden.'

Centrale ruimte

Voor de interviewronde sprak Kieft met mediathecarissen en schoolleiders die een mediatheek in huis hebben en daarover geïnterviewd wilden worden. Wat viel haar op? 'Allereerst: dat er grote verschillen zijn tussen mediatheken. Zo was ik in de mediatheek van een brede scholengemeenschap waar je aan alles zag dat de mediatheek het hart van de school vormde. De mediathecaris deed daar ongelooflijk haar best voor. Ze kende veel leerlingen bij naam en trok de school in. Ze vroeg gericht leerlingen om boeken te lezen om te kijken of ze iets voor school zouden zijn. De interactie, het midden in de school staan, dat zag je voor je ogen gebeuren. Op de

Sterke daling

Het onderzoek is uitgevoerd in drie delen, legt Marleen Kieft uit. 'Eerst is er een enquête-onderzoek gedaan onder schoolleiders en mediathecarissen in het voortgezet onderwijs, dat is uitgevoerd door DUO Onderzoek en Advies. Daarna heb ik met experts gesproken om een vragenlijst samen te stellen, vervolgens heb ik een kwalitatief onderzoek ingezet door middel van interviews.' Zo bestond het onderzoeksrapport uit een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. De cijfers liegen er niet om: het aantal mediathecarissen daalde van 709 in

'Volwaardige mediatheken met een goed opgeleide mediathecaris worden steeds zeldzamer in het Nederlandse voortgezet onderwijs. Het aantal mediatheken neemt af, de beroepsgroep vergrijsd en de opleiding voor onderwijsmediathecaris bestaat niet meer,' schreef Stichting Lezen afgelopen voorjaar in een persbericht. In het licht van de ontleding en de almaar dalende leesvaardigheid onder middelbare scholieren zijn dat verontrustende woorden, die werden geschreven bij de publicatie van een onderzoeksrapport

andere school trof ik een mediatheek in een achteraf ruimte waar de mediathecaris niet van haar post kwam, omdat ze vond dat ze altijd aanwezig moet zijn voor het geval er leerlingen langskwamen. Ook deze mediathecaris deed haar best, maar ze had een heel andere interpretatie van de invulling van haar functie. Ik denk dat het toch cruciaal is dat je de school ingaat, dat je praat met docenten.'

Digitale geletterdheid

En verder? 'Ik was verbaasd dat leesbevordering door de meeste respondenten als taak wordt gezien van de mediathecaris, maar dat digitale geletterdheid veel meer op de achtergrond staat. Zowel mediathecarissen als schoolleiders vinden dat geen thema voor de mediatheek. Daar liggen mogelijkheden. Er komt straks een nieuw curriculum aan met kerndoelen waarin digitale geletterdheid meer aandacht krijgt. Daar kan de mediathecaris een belangrijke rol in vervullen, denk ik. Wat mij ook opviel, is dat een heldere visie op beleid en evaluatie meestal ontbreekt. Er wordt niet zo kritisch gekeken naar: wat zijn onze doelen en halen we die? Als er al iets wordt geteld in de mediatheek, dan zijn het boekuitleningen en leerlingaantallen. Je zou een systematische manier van werken willen zien. Doelen stellen, nadenken over hoe ze te bereiken en evalueren of dat lukt. Die manier van denken is niet zo prominent aanwezig.'

Knelpunt

Uit de resultaten van het enquête-onderzoek blijkt dat er grote verschillen van inzicht zijn tussen schoolleiders over het belang van een mediatheek. Schoolleiders die geen mediatheek hebben, noemen als reden dat de voorziening te duur is, dat er onvoldoende ruimte is, of dat zij geen toegevoegde waarde voor hun leerlingen zien. Wat viel op in de gesprekken met schoolleiders die wel een mediatheek hebben? Kieft: 'Dat de mediatheek vaak goed scoort en gewaardeerd wordt, maar dat het een aangelegenheid is van de school alleen. Geen van de schoolleiders gaf aan het onderwerp wel eens met collega-schoolleiders te bespreken. De mediatheek staat niet op beleidsagenda's, er zijn geen stuurgroepen of management-overleggen waarbij het een agendapunt is. Elke

“**Mediathecaris is geen eenvoudige baan. Maar als je het goed doet, kun je echt iets betekenen voor je school**”

school opereert in dat opzicht als een eiland. Dat is een groot knelpunt, want het zou juist gezien moeten worden als een betekenisvol en belangrijk thema. Nu hangt er te veel van toeval af: welke mediathecaris heb je in huis? Hoe belangrijk vindt de schoolleider de zichtbaarheid van de mediatheek – en wil hij of zij daar ook de portemonnee voor trekken? Dat het zo van individuen afhangt, maakt het erg kwetsbaar. Het zou veel beter zijn als het geborgd wordt in beleid, als de grote scholenkoepels zouden zeggen: wij willen op al onze scholen een goede mediatheek met gediplomeerd personeel.'

Hoe nu verder?

Stichting Lezen noemt het onderzoeksrapport alarmerend, maar de cijfers komen niet als een verrassing. 'Wij hadden de daling in mediatheken al gesignaleerd,' vertellen Daan Beeke en Caroline Heijer, specialisten voortgezet onderwijs bij Stichting Lezen. 'We wisten dat er veel mediathecarissen met pensioen zouden gaan en dat veel mediatheken gesloten werden. Het onderzoeksrapport is daar een

bevestiging van. De resultaten geven wel aanleiding om dit onderwerp goed op de kaart te zetten. In het nieuwe activiteitenplan van Stichting Lezen hebben mediatheken daarom de volle aandacht. Wij vinden dat elke middelbare school een mediatheek zou moeten huisvesten, liefst met een professionele mediathecaris; wij maken er werk van om deze doelstelling te halen. We noemen dit voor havo/vwo

het "Actieplan Mediatheken", als aanvulling op de Bibliotheek op school, dat zich op het vmbo richt en waar we al veel scholen mee bereiken. We gaan aan de slag om schoolleiders en beleidsmakers ervan te overtuigen dat een goede schoolbibliotheek of – mediatheek onmisbaar is op elke school, evenals een goede mediathecaris. Over vier jaar moet het plaatje er anders uitzien.'

Hoger op de agenda

Wat zou er moeten gebeuren om de mediatheek hoger op de agenda te krijgen? 'Een van de schoolleiders zegt in het interview: je moet in Den Haag zijn. Ik denk dat hij daar gelijk in heeft. Je moet van hogerhand zorgen dat er aandacht is voor mediatheekwerk. Het hoort thuis bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Niet om voor te schrijven hoe een mediatheek eruit zou moeten zien, daarvoor verschillen scholen te veel van elkaar. Maar je zou wel in de wet moeten vastleggen dat er aandacht moet zijn voor de aanwezigheid van een collectie en een goed opgeleide mediathecaris. Daar moet ook geld voor vrijgemaakt worden.' Is er daarnaast nog iets nodig? 'Het zou goed zijn als er weer een opleiding komt die mediathecarissen voorbereidt op de breedte van het vak. Je wil graag mensen in de mediatheek die echt nadenken: waar liggen de kansen, wat heeft mijn school nodig? Met wie kan ik contact leggen binnen en buiten de school, welke programma's kan ik ontwikkelen? Als mediathecaris moet je van veel markten thuis zijn, het is geen eenvoudige baan. Maar als je het goed doet, kun je echt iets betekenen voor je school.' ●

De onderzoekspublicatie **Mediatheken in het voortgezet onderwijs. Stand van zaken 2023** van Marleen Kieft en Vera van Rossum is te lezen als complete rapportage en als publieksversie via lezen.nl.

NIEUWE COACHES VOOR DE WEDDENSCHAP 2024-2025

Foto: foto Ursula van de Bunte

Op 1 november gaat De Weddenschap 2024-2025 van start: drie bekende Nederlanders dagen (v)mbo-leerlingen uit om in een halfjaar minstens drie boeken te lezen.

Deze leescoaches geven zelf het goede voorbeeld: ieder lezen ze drie titels; over hun leeservaringen schrijven ze een persoonlijke vlog. De rol van leescoach zal dit jaar worden vervuld door actrice bij het Nationaal Theater Soumaya Ahouaoui (bekend van haar rol als politiek verslaggever bij *De Avondshow* van Arjen Lubach), Donny Ronny alias kleinkunstenaar Gover Meit (voorheen bekend als Stefano Keizers), en zangeres Froukje Veenstra. Alle drie houden ze van de Nederlandse taal en van lezen. Bij Soumaya werd die liefde ooit aangewakkerd door haar docent Nederlands. Zij doet mee aan De Weddenschap omdat, zegt ze, 'het lezen van boeken je andere karakters leert begrijpen'. Ook Donny Ronny en Froukje zijn fervente boekenliefhebbers. Donny is altijd veel voorgelezen en ging wekelijks naar de bibliotheek, en houdt van bijzondere boeken die verrassen. Froukje vindt 'lezen verrijkend in een haastige wereld'. Zij doet mee aan De Weddenschap omdat lezen 'leerzaam is en je kijkt op de wereld verbreedt'.

Deelname aan De Weddenschap is gratis.

Voor lessuggesties bij de boeken van de leescoaches, zie deweddenschap.nl.

HEBBAN IN DE KLAS WINT PIONIERSPRIJS

Het online leesplatform voor middelbare scholieren Hebban in de Klas is op 27 juni bekroond met de Pioniersprijs, de aanmoedigingsprijs van Renew the Book, dat een initiatief is van de Groep Algemene Uitgevers (GAU) om innovaties binnen het boekenvak te stimuleren. Volgens het juryrapport heeft Hebban in de Klas (dat samen met docenten ontwikkeld is) 'het potentieel om het boekenvak echt te veranderen door niet-lezers te bereiken en hen enthousiast te maken voor lezen. Het kan in de klas naast de leeslijst bestaan en is een innovatieve tool voor leesbevordering. Het idee is om lezen een hobby te

maken die meetelt en jongeren op een laagdrempelige manier te betrekken.' Met Hebban in de Klas kunnen leerlingen onder begeleiding van hun docenten aanvinken wat ze gelezen hebben, boekrecensies schrijven en lijstjes maken van de boeken die ze nog willen lezen. Docenten kunnen speciale challenges per klas aanmaken om leerlingen extra te motiveren. Docenten die hun klas willen aanmelden kunnen terecht bij hebbanindeklas.nl/quick-tour.

Behalve de Pioniersprijs is ook de hoofdprijs van Renew the Book ter waarde van tienduizend euro uitgereikt. De Innovatieprijs is dit jaar zowel toegekend aan The AI-BOOK Company, als aan Mijn Besties. De eerste innovatie is een initiatief van Maven Publishing, dat samen met Tynetone met AI-verrijkte boeken lanceert, zodat de lezer direct met het boek kan

chatten en persoonlijke vragen kan stellen (mavenpublishing.nl). De Besties luisterkaarten richten zich op het stimuleren van de taalontwikkeling van kinderen tot acht jaar: het Bestie-karakter druk je uit de luisterkaart en zet je op de achterkant van je telefoon, waarna je het luisterverhaal kunt afspelen via een speciale, gratis app. mijnbesties.nl

2 Griffels

Op 19 juni zijn twaalf Zilveren Griffels en acht Zilveren Penselen uitgereikt voor de best geschreven en geïllustreerde kinderboeken van het afgelopen jaar. In de categorie twaalf tot vijftien jaar zijn twee boeken bekroond. Voor de uit het Portugees vertaalde graphic novel **Pardalita** (Querido, vertaling van Finne Anthonissen), waarin het leven van Raquel (16) op zijn kop komt te staan wanneer Pardalita haar leven binnenstapt, wint Joana Estrela zelfs een Griffel én Penseel. 'De zinnen zijn poëtisch en mysterieus en voeren je traag mee door de gedachten en het leven van Raquel,' volgens de vakjury. Terwijl 'de enorme gelaagdheid die Estrela in het verhaal weet te vatten, wordt gedragen door het gevarieerde visuele vocabulaire'. Anna Woltz won met **De spin en de sleutel** (Querido) de andere Griffel: 'Op mooie wijze worden actuele en emotionele thema's samengebracht, zonder dat het te moraliserend of te zwaar wordt,' schrijft de jury over deze sprankelende jeugdroman over de confrontatie tussen Elena (14) die op de vlucht is voor een apocalyptische online brand, en Adam (16), een prepper. Op 27 september worden de Gouden Griffel en het Gouden Penseel uitgereikt op het Kinderboekenbal.

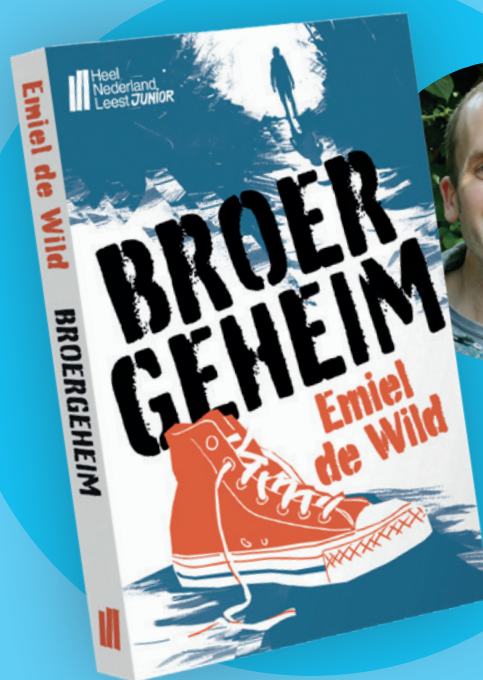
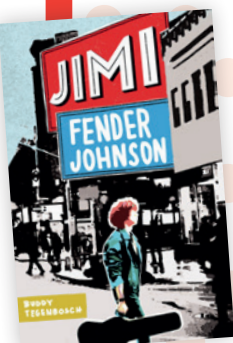
PRIJS VAN DE JONGE JURY

In juni won Buddy Tegenbosch met zijn tijdreisroman **Jimi Fender Johnson**.

Tegenbosch' jeugdboek waarin hoofdperson Jimi na een repetitie met zijn band via een onverwachte tijdreis in het New York van 10 september 2001 belandt – de dag voor de terroristische aanslag op de Twin Towers – is een rasechte pageturner. Motor van alle gebeurtenissen is een onbekende opdracht die Jimi moet vervullen. Terwijl

Jimi in New York probeert te achterhalen wat zijn opdracht behelst, ontmoet hij de knappe Mateo op wie hij verliefd wordt. Als Mateo's vader op de ochtend van 9/11 voor zijn werk naar het World Trade Center (WTC) vertrekt, begrijpt Jimi hem te doen staat. Het verhaal verplaatst zich vervolgens naar de bovenste verdieping van het WTC, waar zich even later de ramp voltrekt. Lukt het Jimi zijn taak te volbrengen en de wolkenkrabber op tijd te verlaten? Tegenbosch, die in 2020 met *Match* ook al de Prijs van de Jonge Jury won, brengt je op het puntje van je stoel. Daarnaast trakteert hij je op talrijke muzikale verwijzingen, en verrast hij met Jimi als een herkenbare, eigentijdse jongere.

jongejury.nl en zie de column van Tegenbosch op p. 35

HEEL NEDERLAND LEEST JUNIOR: BROERGEHEIM

De hele maand november kunnen leerlingen van tien tot veertien jaar dankzij de CPNB-campagne Heel Nederland Leest Junior opgaan in een mooi boek.

Het themaboek van dit jaar is **Broergeheim**, het debuut van Emiel de Wild waarmee hij in 2014 een Zilveren Griffel en De Debuutprijs van de Jonge Jury won. In deze brievenroman verdwijnt Stefan van de ene op de andere dag uit het leven van zijn broer Joeri. Joeri wil Stefan bellen, maar zijn ouders verbieden hem dat. Als hij toch een poging waagt, blijkt Stefans mobiel uit te staan. Omdat niemand Joeri wil vertellen waar Stefan is en wat er met hem aan de hand is, besluit de jongen hem brieven te schrijven. Maar antwoorden krijgt hij niet. Wat voor vreselijks is er gebeurd dat Joeri's ouders Stefan niet meer als hun zoon willen zien? Wat is het geheim van Stefans verdwijning? Vanaf de eerste brief van Joeri aan Stefan wil je dat weten. De Wild houdt de thrillerachtige spanning tot het einde goed vast. Ondertussen wordt het 'broergeheim' langzaam onthuld.

Bij **Broergeheim** verschijnt een lesbrieft, met steun van Stichting Lezen, waarin dieper op thema's uit het boek wordt ingegaan. Het digitale lesmateriaal is beschikbaar vanaf 30 september via Stichting CPNB. onderwijs.cpnb.nl

BESTE BOEK VOOR JONGEREN

Juryvoorzitters
aan het woord

“IS HET NOU VOOR JONGEREN OF NIET?”

De prijs voor het Beste Boek voor Jongeren is dit jaar voor de vijftiende keer uitgereikt.

Winnaars waren Erna Sassen (oorspronkelijk Nederlandstalig) en Malinda Lo (vertaald). Hoe kwam de jury tot dit oordeel?

En wat is een ‘boek voor jongeren’ eigenlijk?

Nog maar 35 jaar is Mieke van Eijdsen. Maar boeken voor jongeren kende ze in haar jeugd niet. Toen de voorzitter van de vakjury van het Beste Boek voor Jongeren te oud was geworden voor de C-boeken (12-15 jaar), wachtten niets anders dan de kasten met volwassenliteratuur. Ronald Giphart, Kluun, Connie Palmen en andere auteurs die ze voor de lijst las. Sinds de eerste uitreiking van deze prijs in 2010, toen als Grote Jongerenliteratuur Prijs, is het beeld totaal veranderd. ‘In die tijd kwamen deze boeken op,’ vertelt ze in het café van Bibliotheek Utrecht, waar ze werkt als programmamaker. ‘Met schrijvers als John Green, vooral zijn *Een weeffout in onze sterren*, en series als *The Hunger Games* en *Twilight*. Young adult die ik daarna allemaal heb ingehaald.’

Verdubbeld

En zie nu. Scholieren en studenten prijzen massaal op TikTok, Instagram en YouTube boeken aan, lopen in groepjes boekhandels, bibliotheken en evenementen als de Deventer Boekenmarkt af, en trekken naar

drukbezochte YA-feesten overal in het land. Iedere krant of omroep heeft er de afgelopen jaren wel een even verbaasde als enthousiaste reportage aan gewijd. Uitgevers bleven niet achter. In drie jaar tijd is het aantal inzendingen voor het Beste Boek voor Jongeren flink gestegen. ‘Vooral in mijn eerste jaar in de jury – in 2022 – was het extreem: toen was er een verdubbeling ten opzichte van het jaar ervoor. Daarna is het blijven stijgen. Bij deze vijftiende editie kwamen bijna 150 titels in aanmerking. Daarom moest de vakjury ook worden uitgebreid.’

NUR 285

Toch is het nog niet zo eenvoudig om vast te stellen wat een boek ‘voor jongeren’ maakt. Dat begint al bij de uitgevers die titels al dan niet besluiten in te zenden. De vakjury moest er ‘aardig wat’ uitsluiten omdat het boek zich naar hun oordeel richtte op te jonge of soms aanzienlijk oudere lezers dan de beoogde doelgroep van 15- tot 18-jarigen, schrijft het in het juryrapport. Ook de vakjury zelf kan het etiket niet precies afbakenen, geeft Van Eijdsen toe. ‘We kunnen kijken naar de NUR-code van een boek: 285 (fictie 15+). En als een uitgever toch een code voor volwassenen aan het boek heeft gegeven, letten we erop of het aansluit bij de belevingswereld van jongeren. Wat is de leeftijd van de hoofdpersoon? Wat maakt die mee? Hoe is het taalgebruik?’

Onderbuik

Deels wordt dat ingegeven door de professionele achtergrond van juryleden. ‘We hebben allemaal dagelijks contact met jongeren. Als docent, boekverkooper of anders. Zelf organiseer ik veel programma’s voor jongeren in de bibliotheek: van vertoningen van boekverfilmingen tot workshops gedichten schrijven. Sinds corona ben ik ook actief op Instagram. Alles om

De winnaars!

Beste Boek voor Jongeren in de categorie oorspronkelijk Nederlandstalig is dit jaar **Neem nooit een beste vriend** van Erna Sassen. 'Het geeft een goed beeld van jongeren op de middelbare school,' zegt Leeuw. 'Heel realistisch, hoe je ruzie met vrienden kunt hebben of wat het effect was van de coronatijd op vriendschappen. En goed geschreven. Je snelt erdoorheen.'

In de categorie vertaald ging de hoofdprijs naar **De nacht in de Telegraph Club** van Malinda Lo en vertaalster Louise Koopman. 'Het gaat over onderwerpen waar niet veel over wordt geschreven: de jaren vijftig, Chinatown van San Francisco, het communisme, de angst voor deportaties. Het is

interessant om te lezen hoe de sterke personages behalve de problemen van die tijd ook dezelfde problemen als mensen nu hebben. Het leest heel snel en is toch een diep verhaal.'

Sassen kreeg de voorkeur boven **Ik ben jullie meester** van Jeffrey Spalburg, **Jona** van Anna van Praag, **Jimi Fender Johnson** van Buddy Tegenbosch en **W.** van Tiemen Hiemstra. Lo won het van **Check & Mate** van Ali Hazelwood (vertaling De Vertaalzusjes), **Het boomhuis in het bos** van T.J. Klune (vertaling Anneke Bok), **Lange Leve Jane** van Cynthia Hand, Brodi Ashton en Jodi Meadows (vertaling Mariella Manfré), en **Shy** van Max Porter (vertaling Saskia van der Lingen).

het boek zichtbaar te maken bij jongeren.' Maar deels is het onderbuikgevoel. Neem een boek over liefde en seks. Er is geen tabel waarmee je de leeftijd van de doelgroep kunt bepalen aan de hand van hoe ver de personages gaan. 'Je voelt vooral aan of het voor een 11-jarige is geschreven of voor een oudere lezer. Dat maakte de gesprekken in de jury zo interessant: is het nou voor jongeren of niet? En dan nog kun je soms de plank misslaan.'

Van Eijdsen juicht het daarom toe dat de prijs uiteindelijk wordt toegekend door 'de echte specialisten', zoals ze ze noemt. Niet de volwassenen die voor jongeren bepalen wat zij zouden moeten lezen, maar de jongeren van 15 tot 18 jaar zelf. De vakjury draagt tien titels voor, vijf in de categorie oorspronkelijk Nederlandstalig en vijf in de categorie vertaald (zie kader), waar de jongerenjury een keuze uit maakt.

Inleven

Voorzitter van de jongerenjury is de 17-jarige Thomas Leeuw uit Enschede, die na een oproep op TikTok had gesolliciteerd. Uit liefde voor lezen, uiteraard – al heeft hij die niet altijd gehad. 'Op de basisschool las ik wel veel: *De Griezelsbus* en zo,' vertelt hij. 'Maar op de middelbare was ik een tijdje gestopt. Tot ik voor school moest lezen. Toen moest ik wel naar boekhandel en ontdekte ik het lezen weer.'

Voor de aankomende student acteren in Almelo, die afgelopen schooljaar zijn havo-diploma haalde, zijn boeken voor jongeren 'boeken waarin wij ons kunnen vinden. Met personages in wie we ons kunnen inleven. Personages van wie we snappen wat ze doen, en die op een aansprekende manier hun verhaal vertellen in een niet te moeilijke taal. Ze hoeven niet per se even oud te zijn als wij, maar als ze problemen

hebben, moeten het wel problemen zijn die ook bij ons leven.'

Romance

Ook hoeft een geslaagd boek niet te gaan over herkomst, identiteit of zelfontplooiing – thema's die de jury vaak tegenkwam. Jongeren zijn in deze fase weliswaar bezig zichzelf, hun plaats in de groep en de wereld om zich heen te ontdekken. Maar die ontluikende interesse in de wereld maakt een lezer als Leeuw net zo goed nieuwsgierig naar andere mensen, tijdperken en continenten. Zelf leest Leeuw vooral genrefictie: thrillers, oorlogsboeken, 'veel horror, zoals Thomas Olde Heuvelt'. En nee, helemaal niet zoveel in het Engels. 'Ik lees heel gemixt. Soms pak ik ook nog weleens Paul van Loon, gewoon omdat ik daar zin in heb.' Maar als jurylid moest hij nog breder lezen. Ook bijvoorbeeld de romance van Ali Hazelwood die hij uit zichzelf nooit zou oppakken.

Comfortzone

'Wij selecteren heel breed,' valt Van Eijdsen in. 'Want je hebt nu eenmaal 15-jarige voetballers die het lezen net ontdekken én aankomende letterenstudenten die eindexamen doen. Twijfellezers en veellezers. We willen daarom iets bieden voor alle genders, school-niveaus en typen lezers. En een jeugdroman als *Jona* van Anna van Praag én een boek als *Shy* van Max Porter, voor ervaren lezers.'

Maar het lukte de jongerenjury goed om buiten hun eigen comfortzone te treden, vindt Leeuw. 'Dit jaar nog meer dan vorig jaar,' zegt hij; toen zat hij er voor het eerst in. 'Hoe verschillend ze ook waren, je kon uit alle boeken wel iets halen.' Dus ook *Check & Mate* van Ali Hazelwood? 'Zeker. Dat de hoofdpersonen elkaar krijgen, deed me niet zoveel. Maar er zat echt diepgang in dit boek, door hun gezinssituaties.' ●

ECHT NEP

In oktober is het weer de Maand van de Geschiedenis. Dan slaan musea, bibliotheken, archieven, boekhandels en andere culturele instellingen de handen ineen en organiseren allerlei activiteiten door heel Nederland, onder het motto 'Ontdek gisteren, begrijp vandaag'.

Dit jaar koos de Maand van de Geschiedenis voor het thema 'Echt nep', dat aansluit bij de actualiteit van nepnieuws, deepfakes, complottheorieën en manipulatie waarmee we dagelijks te maken hebben. Tegelijkertijd zijn beeldvorming, framing, misleiding en waarheidsvinding van alle tijden. En ook ons beeld van de geschiedenis zelf verandert voortdurend onder invloed van de tijdgeest en nieuwe kennis. Filosoof, schrijver en columnist Hans Schnitzler schrijft dit jaar het essay voor de Maand van de Geschiedenis, getiteld **De mens, de machine & de therapeut** (Bot Uitgevers). Daarin stelt hij vragen over de historische relatie tussen mens en machine en hoe die twee zich tot elkaar verhouden in tijden van kunstmatige intelligentie, digitalisering en robotisering, en deepfakes. Vast onderdeel van de Maand van de Geschiedenis is de uitreiking van de Libris Geschiedenis Prijs aan de schrijver van het beste historische boek van het afgelopen jaar. maandvandegeschiedenis.nl

NIEUWE OPZET DE INKTAAP 2025

Terwijl eerder de winnende titels van de drie grote literaire prijzen – de BNG Bank Literatuurprijs, de Boekenbon Literatuurprijs en de Libris Literatuur Prijs – nog automatisch genomineerd waren, zijn de nominaties voor De Inktaap 2025 voor het eerst bepaald door docenten uit het voortgezet onderwijs.

Door hun dagelijkse contact met leerlingen weten docenten als geen ander welke boeken hen aanspreken. Eind maart en begin april konden zij hun stem uitbrengen op de titels van de shortlists van de drie hierboven genoemde prijzen. Genomineerd zijn: **Kindertrein uit Boedapest** van Emy Koopman (shortlist BNG Bank Literatuur Prijs 2023), **Luister** van Sacha Bronwasser (shortlist Libris Literatuur Prijs 2024) en **W.** van Tiemen Hiemstra (shortlist Boekenbon Literatuurprijs 2023). Vanaf september kunnen bovenbouwleerlingen van vijftien tot en met negentien jaars deze boeken lezen, onder begeleiding van een docent. Daarna gaan ze met elkaar in discussie met behulp van het LitLab-lesmateriaal van de Universiteit Utrecht en kiezen zij tijdens een speciaal schooldebat hun favoriete titel. De resultaten van alle jury's samen bepalen welk boek wordt bekroond met De Inktaap 2025, die 22 april 2025 in Rotterdam zal worden uitgereikt. Aanmelden kan via inktaap.nl vanaf september tot en met december 2024.

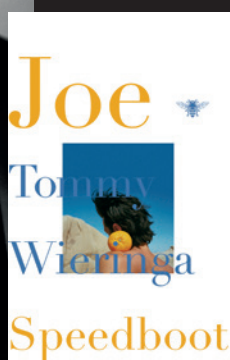

NIEUW SEIZOEN
VPRO
BOEKEN

portret: Elisabeth Tijssen

Na vier jaar afwezigheid keerde VPRO Boeken afgelopen februari terug op de televisie, met Lotje IJzermans als nieuwe presentator. In het wekelijkse boekenprogramma interviewt IJzermans per aflevering gedurende een halfuur twee literaire gasten. In de eerste afleveringen zijn onder anderen Mariken Heitman, Joris van Casteren, Thomas Heerma van Voss en Joke van Leeuwen te gast. In de rubriek *Over lezen* in het vorige nummer van tijdschrift *Lezen* benadrukte ze dat ze het belangrijk vindt dat haar interviews toegankelijk zijn voor een breed publiek: 'Ik probeer de boeken altijd ook in een universele context te plaatsen, om mensen die het boek niet kennen er toch bij te betrekken,' zo vertelde ze. 'Ik hoop vooral dat ik in mijn interviews het plezier dat ik aan de boeken heb beleefd, weet over te brengen op de kijkers en luisteraars.' Het nieuwe seizoen van VPRO Boeken, dat wordt uitgezonden vanuit Bibliotheek Neude in Utrecht, is zondag 8 september weer van start gegaan en te zien op NPO2, vanaf 17.40 uur. vpro.nl/boeken/boeken

Heel Nederland Leest JOE SPEEDBOOT

Tijdens de bibliotheekcampagne Heel Nederland Leest staat de roman **Joe Speedboot** van Tommy Wieringa centraal. De hele maand november kan Wieringa's klassieker uit 2005 gratis worden opgehaald in de bibliotheek door zowel leden als niet-leden, zodat zoveel mogelijk mensen het boek zullen lezen en samen bespreken, en Nederland één grote leesclub wordt.

Joe Speedboot wordt verteld bij monde van Fransje Hermans, die na een noodlottig ongeluk invalide is geraakt. Fransje is grenzeloos gefascineerd door Joe Speedboot, de nieuwe jongen die als 'een meteoriet' het dorp is komen binnen denderen, en al op zijn vijftiende bommenlegger, vliegtuigbouwer en bewegingsfilosoof blijkt te zijn. Gaandeweg ontstaat

er een vriendschap tussen de jongens. Die loopt vervolgens spaak als PJ – het Zuid-Afrikaanse klasgenootje van Fransje – eerst de geliefde van Joe en daarna die van Fransje wordt.

Joe Speedboot wordt geprezen om zijn lichtvoetige stijl en tragikomische verteltoon. Het boek werd bekroond met de F. Bordewijk-prijs in 2006 en kreeg dat jaar ook de Tzum-prijs voor de beste zin in verhalend proza: 'De knalpijpen glansden als bazuinen, de wereld leek te verschroeien in allesverzendend lawaai wanneer de jongens het gaspedaal intrapten met de koppeling in, alleen om te laten weten dat ze bestonden, zodat niemand daaraan zou twijfelen, want wat niet weerkaatst, bestaat niet.' hebban.nl/heelnederlandleest2024

DE WEG VAN CORMAC MCCARTHY als graphic novel

Je kunt **De Weg** (*The Road*) van Cormac McCarthy rustig een moderne klassieker noemen. Het huiveringwekkende, postapocalyptische verhaal van de vorig jaar overleden Amerikaanse schrijver over een zieke vader die met zijn zoontje door een desolaat, postnucleair landschap trekt – hopen de te kunnen ontkomen aan een zekere dood door kou en honger –, werd in 2007 bekroond met de Pulitzer Prize for Fiction, en in 2009 verfilmd onder regie van John Hillcoat. Zo groeide het boek uit tot een bestseller.

De Weg is nu ook in stripvorm verkrijgbaar, met dank aan de gelauwerde Franse stripauteur Manu Larcenet (1969) die in een rauw-realistische stijl en een

palet in tinten grijs McCarthy's levenloze universum in beelden heeft weten te vangen. Op de website van de uitgever licht Larcenet zijn aanpak toe: 'De scènes volgen elkaar haast organisch op en reiken naar de volgende. Het verhaal beweegt zich voort op een min of meer impressionistische manier. [...] De sfeer en het landschap binden de scènes en houden alles bij elkaar. Ik wil dat lezers mijn tekeningen lezen als een tekst, als een manier om de stiltes in de roman te illustreren. Er is geen verhaal of haast geen dialoog, het zijn de tekeningen die het verhaal vertellen. De grafische vormgeving en de esthetiek moeten de lezer vasthouden.'

De Weg
Manu Larcenet,
Manteau, € 29,99

**KINDER
BOEKEN
WEEK**

EIGENWIJS EN VOL VERBEEELDING

Van 2 tot en met 13 oktober is de Kinderboekenweek 2024 met als thema: 'Lekker eigenwijs!'. Dwarse en eigenzinnige helden sluiten naadloos aan bij het oer-Nederlandse idee dat wij net even anders zijn dan anderen. Je komt ze overal tegen, in prentenboeken, zelfleesboeken en onverwoestbare klassiekers.

Kleine Ezel

'Zelf doen!' is het motto van kleine Ezel. Hij wil niet meer gevoerd worden en trekt er in zijn eentje op uit om zijn mooiste tekening aan Feestvarken te geven – stiekem achtervolgd door zijn moeder, van wie hij geen bemoeienis meer duldt. Leuk grapje: de dieren die hij onderweg tegenkomt, Aap, Bok, Cavia en Das, worden in alfabetische volgorde opgevoerd. In het laatste avontuur ontmoet hij de brutale Quetzal die nog veel meer durft dan hij, zoals belletje trekken en een donkere grot ingaan. Waar ligt kleine Ezels grens? Heel fijn dat de avonturen van deze tijdloze kleuterheld nu weer verkrijgbaar zijn, in een bundel van zes prentenboeken met een toetje.

Zelf doen! zegt kleine Ezel

Rindert Kromhout &
Annemarie van Haeringen (ill.)
Leopold (4+)

Agent en Boef

Agent en Boef zijn dol op hun kat- en muisspel. Steeds ontsnapt Boef en verzint hij de gekste dingen. Hij steelt alle lijm van school en plakt de kinderen vast aan het schoolplein. Of hij gaat ervandoor en fopt onderweg Agent met tekeningen. Natuurlijk krijgt Agent hem weer te pakken en gelukkig vindt hij het best leuk, al die boevenstreken. Als Boef weer veilig achter de tralies zit, zegt hij: morgen weer? Tjibbe Veldkamp en Kees de Boer verstaan de kunst om kleuters te vermaken met humor, herhaling en weldoordachte fratsen.

Agent en Boef

Tjibbe Veldkamp &
Kees de Boer (ill.)
Lannoo (4+)

Bob Popcorn

Bob Popcorn is een grappig, explosief popcorn-mannetje zo groot als een kiwi. Ellis heeft het knap lastig met hem. Hij wil steeds mee naar school, waar ze hem moet verstoppen of probeert in te zetten als spion, vermomd als kiwi in de fruitschaal, of verstopt in een rugzak. Maar Bob is zo eigenwijs, je weet nooit hoe en wanneer hij uit de hoek komt. Op een 'gezond eten'-school waar popcorn ten strengste verboden is, kom je dan al gauw in de problemen. Heerlijk onregelend avontuur over een lichtgeraakt mannetje, dat doet denken aan Astrid Lindgrens Karlsson van het dak. Heel populair op de basisschool.

Bob Popcorn

Maranke Rinck &
Martijn van der Linden (ill.)
Querido (6+)

illustratie: Carl Hollander

Polleke

Denk je aan eigenwijs, dan zeker aan de volstrekt authentieke personages van Guus Kuijer. Zijn boeken over Madelief en Polleke schreef hij in een tijd waarin vrijheid en eigenzinnigheid werden omarmd – recht het kinderhart in, op loepzuivere toon en met veel humor. De Amsterdamse Polleke heeft voortdurend te maken met volwassenen die het laten afweten. Haar vader Spiek is drugsverslaafd en moet afkicken. Haar meester wordt verliefd op haar moeder en komt in huis wonen. Kan het nog erger? Ik wou dat ik dood was, denkt Polleke. Om vervolgens een gedicht te schrijven en dan weer moedig haar eigen draai aan de dingen te geven.

Polleke

Guus Kuijer & Alice Hoogstad (ill.) Querido (9+)
(Gouden Griffel 2000 voor *Voor altijd samen, amen* en Woutertje Pieterse Prijs 2003 voor *Ik ben Polleke, hoor!*)

illustratie: Alice Hoogstad

De rover Hoepsika

De rover Hoepsika houdt niet zo van regels. Luid zingend trekt hij op zijn paard over landwegen. Komt hij een koets tegen, dan werpt hij een lasso over het hoofd van de koetsier, trekt hem in het zand, neemt keurig zijn hoed af en zegt tegen de passagiers: 'Goedemiddag dames en heren, uw geld alstublieft.' Want je bent een heer, of je bent het niet. Paul Biegel was een meester in het opvoeren van buitenbeentjes, zoals de Kleine Kapitein, Juttertje Tim en de rover Hoepsika, die rondzwerft met het schilderij van zijn moeder aan zijn zadel. Hoepsika's avontuur is lekker spannend door toedoen van schurk IJzergreep, die de mooie Josefine in een traliekekooi opsluit.

De rover Hoepsika

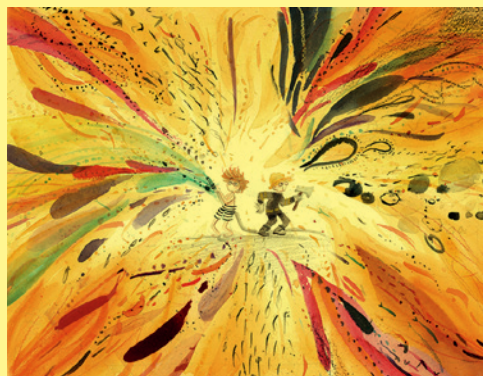
Paul Biegel & Carl Hollander (ill.) Gottmer (10+)

Dissus

Dissus heeft ruzie met de grote jongens in het zwembad, en zit op de wc-bril – met een plakkerige zwembroek op zijn enkels. Hij droomt ervan om een held te zijn, 'en dat we vet verdwalen en heel ver en vrij, en vol gevaar'. En zo gebeurt het. Op de terugweg naar huis ontmoet hij met zijn vrienden een eenogige boer, bloeddorstige hengelaars en rolt hij, net als zijn naamgenoot Odysseus, van het ene avontuur in het andere. Simon van der Geest schreef een onvergetelijk avontuur over een kleine piekeraar die te maken krijgt met de grote zaken van het leven. Vol heldenmoed, stoere jongenstaal, met klank en ritme als geheime wapens.

Dissus (Gouden Griffel 2012)
Simon van der Geest & Jan Jutte Querido (10+)

illustratie: Linde Faas

Ties en Gozert

Ties is niet eigenwijs. Ties luistert gewoon naar Gozert, zijn onzichtbare vriend. In zijn bijzijn verandert de autosloperij in een trollenslagveld en zijn vader in een gemene tovenaars. Gozert weet met elke situatie raad, maar zijn oplossingen worden niet altijd door volwassenen begrepen. Dus komt Ties diep in de problemen en moet hij kiezen: met Gozert bevriend blijven of opgesloten worden in Huize Hoopvol. Pieter Koolwijk schrijft vol vuur over zijn protagonist, die flink met de buitenwereld botst, maar zijn authenticiteit niet kan en wil opgeven.

Gozert (Gouden Griffel 2021),
Luna en Missie afbreken
Pieter Koolwijk & Linde Faas (ill.) Lemniscaat (10+)

Deesje

Eigenzinnigheid bij kinderen gaat vaak gepaard met verbeeldingskracht – lees Joke van Leeuwen er maar op na. Haar Jona, Frommel, Toda en Magnus komen terecht in een onbekend deel van de grottemensenwereld, worden na een overstroming vergeten of moeten vluchten naar een nieuw land. Daar ontvouwt zich een nieuwe situatie die ze moeilijk kunnen duiden en waarbij ze aan het verzinnen slaan. Daar komen avonturen van. Lees bijvoorbeeld over Deesje, die voor een poosje naar half tante in de grote stad moet, niet van de trein wordt opgehaald en de gekste dingen meemaakt.

Deesje
Joke van Leeuwen Querido (8+)

Fries praten, Nederlands appen

Toen zij bij toeval enkele liedjes in het Fries zong, werd **Nynke Laverman** opnieuw verliefd op de taal die ze thuis altijd sprak. Dat ze nu toch af en toe in het Engels zingt, heeft andere redenen: soms moet het publiek wél begrijpen waarover het gaat.

Dat Nynke Laverman in haar moedertaal zou zingen, had ze nooit bedacht. Ze groeide op in een dorp onder Leeuwarden waar iedereen Fries praat – en waar ze inmiddels weer woont met haar gezin. Ook voor haar was het vanzelfsprekend. Maar zingen in een taal die nog geen half miljoen mensen spreken? Op de Kleinkunstacademie zette ze zich er zelfs tegen af. 'Ik wilde laten zien dat ik méér was dan het meisje van het Friese platteland,' zegt ze.

Totdat ze op de opleiding een opdracht kreeg iets te doen met het materiaal van Jacques Brel. 'Iemand zei me dat er mooie Friese vertalingen van zijn liedjes bestaan. Dat wilde ik best proberen. En toen ik die zong, gebeurde er wel wat in de zaal. Het raakte mij, het raakte de luisteraars, iedereen hoorde hoe puur het klonk in de taal die recht uit mijn hart kwam. Hoe echt. Dat was een openbaring. Moest ik hier niet meer mee doen?'

Tekst
Maarten
Dessing
Foto
Sytze
Pruiksma

In die tijd ontwikkelde ze haar liefde voor het Portugese levenslied: fado. 'Als ik dat nou eens in mijn eigen taal zou zingen, dacht ik, wordt het geloofwaardiger. Kort daarna kreeg ik van toneelgezelschap Tryater de kans om een voorstelling te maken met vertaalde teksten van Slauerhoff op deze muziek. Dat sloeg zó aan, het ging gewoon vanzelf. Ik was niet eens van plan een cd te maken, maar toen die er was, werd die binnen de kortste keren goud.'

En daarna ben je bij het Fries gebleven.

'In die taal kan ik mij eerlijker en oprechter uitdrukken. Het is ook een klankrijke taal waarin veel muzikaliteit zit. Ik weet nog dat toen ik in 2010 Shakespeare's *Macbeth* naar het Fries mocht vertalen, ik er Nederlandse vertalingen naast gebruikte om de betekenis van woorden te checken en merkte hoe droog het Nederlands eigenlijk is. Dat komt nooit echt van de grond, het is geen taal om woorden te laten dansen.'

Wel zing je op je laatste album

Plant enkele Engelstalige liedjes.

‘In het Fries zing ik emotionele liedjes. Al verstaat het publiek niet wat ik zing, het voelt waar het om gaat. Maar soms wil ik juist dat ze de tekst begrijpen, omdat ik iets wil zeggen over hoe wij met de wereld omgaan. Dan bedien ik me van het Engels. Een taal waarmee iedereen in de wereld communiceert, maar die ook familie is van het Fries. Er zit net zoveel leven in. Tegelijk merk ik dat ik in die taal beperkter ben. Ik kan niet net zo vrij associëren of spelen met dubbele betekenissen.’

Is de tekst dan belangrijker dan de muziek?

‘Tekst is belangrijk voor mij. Het begint voor mij ook meestal met wat ik wil zeggen, maar uiteindelijk komt een tekst pas echt tot zijn recht door muziek. Muziek komt anders binnen, in een andere hersenhelft, en geeft rechtstreeks toegang tot onze emoties. Daarom is muziek uiteindelijk de baas. Zelfs als ik geen muzikale begeleiding gebruik, zorgt de muziek in de vorm van ritme en rijm ervoor dat de tekst meer aankomt. Ik gebruik daarom ook steeds meer vormen als *spoken word* en storytelling.’

En je hebt dus nooit in het Nederlands gezongen?

‘In de voorstelling *Plant* zit een gesproken tekst in het Nederlands: “Hoeveel mens”. Dat was voor het eerst. Bij het maken miste de voorstelling op het laatst nog iets. Een monoloog of zo. Dat kwam er opeens in het Nederlands uit. Nadat het publiek van alles over zich heen krijgt, ook video en dans, voelde het na de climax als de beste taal om het publiek in toe te spreken.’

Hed je eigenlijk onderwijs in het Fries gekregen?

‘Een uurtje per week op de lagere school in het dorp. Dan lazen we boekjes, aan schrijven deden we niets. Heel summier dus. En zo is het nog steeds. Nu mijn kinderen op dezelfde school zitten is het misschien zelfs minder geworden. Erg jammer. Als we de taal willen behouden, moeten we ook de grammatica en het schrijven leren.’

Dus je hebt het nooit leren schrijven?

‘Jawel. Omdat ik interesse had in taal pikte ik het toch op. En ik had het geluk dat mijn moeder me verbeterde. Omdat

Iedereen zou de rijkdom moeten zien van al die streektaalen en dialecten in zo'n klein land

zij uit een ander deel van Friesland kwam, volgde zij in die tijd cursussen om het Geef-Frysk – het Algemeen Beschaafd Fries, zeg maar – te leren. Zij kon me daarom corrigeren als ik de werkwoordvolgorde verkeerd had, die anders is dan in het Nederlands. Dat zie je nu verglijden. Als ik kinderen Fries hoor praten, gebruiken ze toch de Nederlandse werkwoordvolgorde.’

En op de middelbare school?

‘Daar kreeg ik helemaal geen Fries. In Leeuwarden, waar ik naar school ging, kun je er ook bijna geen verplicht vak van maken, omdat daar veel mensen wonen voor wie het niet de moedertaal is. Het Fries wordt door hen toch gezien als het boerentaaltje. Het was alleen een keuzevak, maar omdat ik al Latijn had, kon ik het er niet meer bij nemen. Ik las het wel veel, poëzie onder andere. Ik deed ook mee aan poëzievoor- drachtswedstrijden. Zo werd ik een autodidact.’

Was dat geen zegen voor een creatieve geest als jij?

‘Ik had toch liever les gehad. Toen ik werd gevraagd om *Macbeth* te vertalen, dacht ik – behalve: geweldig – shit, kan ik dat wel? Ik heb er daarom iemand naar laten kijken die Fries heeft gestudeerd. Toen merkte ik hoeveel kleine dingen ik niet wist, gewoon omdat ik een zekere basis mis. Nu de samenleving schriftelijker wordt, zou je ook wensen dat meer Friezen zo'n basis hebben. Het Fries is een levendige spreektaal, nog steeds. Maar nu

mensen ook appen en mailen, zie je ze overschakelen op het Nederlands – omdat ze niet weten hoe ze Fries moeten schrijven. Je voelt je toch een beetje gehandicapt als je communiceert in een taal die niet je echte taal is.’

Gaat beheersing van het Fries daarom achteruit?

‘Ik ben geneigd te denken van wel. Ik hoor van mijn zoon dat er geen vast uur voor Fries op school meer is. En als ik met zijn docent app, in het Fries, krijg ik óók antwoord in het Nederlands. Zelfs de docent durft niet in het Fries te schrijven. Ik geef ze wel Friese kinderboeken van de bibliotheek te lezen. Want die zijn er nu meer dan in mijn jeugd: goede Friese kinderboeken.’

Beschouw je jezelf als Friestalige zangeres met landelijke bekendheid als ambassadeur van het Fries – om zo tegengas te geven?

‘Ambassadeur? Ik zie dat niet als mijn taak, het is een leuke bijkomstigheid als ik het Fries promoot. Ik kan ervan genieten als mensen verrast zijn. Dat begon al meteen bij mijn eerste album, toen we landelijk mochten toeren. “O, klinkt het zó,” zeiden veel mensen. “Ik had een heel ander beeld van het Fries.” Al heb ik ook gehoord dat anderen zich buitengesloten voelden en niet begrepen waar het over ging.’

Terwijl ze dat nooit zouden zeggen tegen een Portugese zangeres.

‘Nee! Maar sommigen hebben toch het idee dat Fries een soort Nederlands is en ze het daarom zouden moeten verstaan. Als dat niet lukt, ontstaat irritatie. Jammer, vind ik. Iedereen zou juist de rijkdom moeten zien dat we in zo'n klein land al die streektaalen en dialecten hebben. Als de trots daarop ontbreekt, ben ik bang dat zo'n kleine taal nog sneller verdwijnt dan uiteindelijk toch zal gebeuren – omdat al het kleine wordt verdrongen door het grote.’ ●

Nynke Laverman (1980) brak direct na het voltooiën van haar studie aan de Kleinkunstacademie in Amsterdam door met Friestalige fado. Haar debuutalbum *Sielesâlt* uit 2004 werd bekroond met de Piter Jellesprijs voor een literair werk dat de relatie

met Friesland tot uitdrukking brengt. Daarna volgden nog vijf albums, waaronder *Nomade* (2009) waarvoor ze een Edison kreeg, en *Plant* (2021). Ook vertaalde ze voor Tryater toneelstukken naar het Fries, waaronder Shakespeare's *Macbeth*.

Op het nachtkastje van cabaretier en veelgeprezen liedjesschrijver **Katinka Polderman** liggen standaard zo'n drie stapels boeken: 'Ik lees veel en soms ook alles door elkaar, van lichtvoetige non-fictie tot literaire romans – en kinderboeken: die vind ik meestal net wat lekkerder behapbaar dan volwassenenliteratuur.'

Na het schrijven van twee kinderboeken over De Bazenstraat, kwam Katinka Polderman via een symposium voor kinderboekenschrijvers van de Auteursbond ineens in contact met 'het jeugdliteraire neusje van de zalm': Annet Schaap, Marco Kunst, Pieter Koolwijk, Mathilde Stein – wie was er niet die dag, herinnert Polderman zich, die aanvankelijk enige schroom voelde: 'Ik was bang dat ze zouden denken, daar heb je weer zo'n BN'er met een kinderboek. Maar ik werd heel liefdevol opgenomen door de groep. Zo is die dag de wereld van het kinderboek voor mij geopend. Ondertussen ben ik niet alleen een fanatieke kinderboekenlezer, maar ook columnist bij De Grote Vriendelijke Podcast, waarin Jaap Friso en Bas Maliepaard kinderboekenschrijvers ontvangen en hun boeken bespreken.'

Dus je leest veel kinderboeken?

'Heel veel, ja – maar niet alleen: ik lees

ook nog steeds romans van schrijvers als Anjet Daanje: *Het lied van ooievaar en dromedaris* vond ik echt een mooi verhaal en prachtig geschreven. Waar ik wel soms wat geïrriteerd door raak, is dat het vaak een tijd duurt voordat je weet waar dat soort boeken naartoe gaan. Dat doen schrijvers natuurlijk bewust. Maar ik ben een langzame lezer en de laatste jaren kost het me – misschien omdat ik twee jonge kinderen heb – moeite om me te concentreren. Dus ik heb niet altijd zin in van die boeken waarin de suggestie wordt gewekt dat je de helft gemist hebt, of waarin de schrijver pronkt met mooischrijverij. Zo haakte ik helemaal af toen ik deel twee van de trilogie van Tove Ditlevsen las, een Deense: ik struikelde over de bijvoeglijke naamwoorden die niets toevoegden. Terwijl ik in het eerste deel juist enorm genoten had van de precieze taal en fijne details. Kinderboekenschrijvers kunnen zich geen

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Foto
Elisabeth
Tijssen

mooischrijverij veroorloven, dat gaat ten koste van hun lezers. Wat ik bijvoorbeeld fijn vind aan iemand als Sanne Rooseboom, is dat de taal klopt. Haar boeken over Het Ministerie van Oplossen zijn liefdevol en taalvaardig geschreven, zonder herhalingen, zodat de vaart in het verhaal blijft.'

Hoe belangrijk is taal voor jou, als lezer én schrijver van liedjes en andere teksten?

'Een boek kan en mag niet slordig geschreven zijn. Iedere onervaren schrijver zou moeten beginnen met liedjes, daar heb ikzelf veel van geleerd: een liedje heeft een heldere vorm die je dwingt binnen bepaalde kaders te blijven, waardoor je je moet beheersen in je taal. Dat spel met woorden en zinnen, daar houd ik van. Je kunt er andere werelden mee oproepen, of er juist dichter mee bij jezelf komen, door gebeurtenissen vast te leggen en te conserveren.

Taal is een deel van mijn wezen. Toen ik leerde rijmen in groep twee, wilde ik dichter worden. Toen ik leerde schrijven, wilde ik schrijver worden. En ik las veel: ik had een tante met een tweedehands boekenwinkeltje, en een oma die in iedere kast boeken had liggen. Ook mijn moeder las veel. Zij was psychologisch-pedagogisch assistente en zorgde voor boeken voor mijn broer en mij: *Sijmen kan rijmen* van Kees Stip, *Houden beren echt van honing* van Midas Dekkers en natuurlijk boeken van Paul Biegel en Annie M.G. Schmidt... Of ik een beslissend boek heb, weet ik niet. Wat wel veel indruk heeft gemaakt, is *Aan de andere kant van de deur* van Tonke Dragt. Ik kan niet uitleggen waarom, maar ik vond dat fantastisch. Net zoals het kinderboekenweekgeschenk van Joke van Leeuwen, *Duizend dingen achter deuren*. Daarin kon je volgens mij via een voor- of achterdeur op ontdekkingstocht door een soort museum. Van Leeuwen is natuurlijk totaal uniek. Zij veroorlooft zich een vrijheid in haar teksten en beelden die je tegenwoordig niet vaak meer tegenkomt. Dat grenzeloze spreekt mij enorm aan.'

Wat klopt er eigenlijk van het verhaal dat je als kind al J.C. Bloem las?

[lachend] 'Dat is een beetje een anekdote die een eigen leven is gaan leiden. Wel is het zo dat ik al jong zijn naam leerde kennen. Je moet je voorstellen, ik ben geboren en getogen in 's-Heer

Abtskerke, een klein dorp in Zeeland waar we met in totaal achttien kinderen op de basisschool zaten. Een keer per week kwam daar de bibliobus langs, en dan ging de hele school boeken uitzoeken. Op een keer kwam ik achter in de bus terecht, bij de poëzie-afdeling voor volwassenen. En omdat ik Bloem zo'n vrolijke naam vond, heb ik toen een bundel van hem gepakt. Ik was te jong om deze te mogen lenen, maar ter plekke had ik er wel wat in gelezen: "Denkend aan de dood kan ik niet slapen,/ En niet slapend denk ik aan de dood". Ik dacht toen, eindelijk iemand die dat ook heeft. Ja, ik kon daar wakker van liggen, van vragen als: wat betekent het als je er niet meer bent, is er dan niks meer, en wat is niks? Maar ik ben Bloem pas echt gaan lezen toen ik op de Koningstheater-academie in Den Bosch zat.'

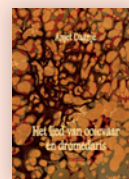
Lees je nog steeds poëzie?

'Niet veel. Ik weet ook niet zo goed hoe ik dit praktisch moet doen. Ga je dan met een hele bundel in een stoel zitten? Je leest nooit alles achter elkaar. Bovendien, als ik gedichten lees, wil ik er op kunnen kauwen, en die rust heb ik niet. Ik ga wel graag naar poëzieperformances. En ik heb sinds kort een abonnement op *DICHTER.* van Plint, een tijdschrift met prachtig geïllustreerde gedichten voor jong en oud. Verder beperk ik me tot het lezen van light verse – Drs. P bijvoorbeeld en Ivo de Wijs. Bij hem zit de lol en humor heel erg in het rijm, in de taal zelf. Gerard Reve heeft dat ook – dat je kunt lachen om hoe hij de taal gebruikt. En Anton Valens: hij is een paar jaar geleden overleden, maar kon echt droogkomisch schrijven, vaak met een hoofdrol voor de underdog, zonder dat het er te dik bovenop lag. Niet dat er per se humor moet zitten in wat ik lees, hoor: ik geniet enorm van drama. Een boek als *San Miguel* van T.C. Boyle dat qua sfeer aan *Het lied van oievaar en dromedaris* doet denken – het speelt zich af in dezelfde tijd en gaat ook over geïsoleerde vrouwenlevens – is zware kost, maar ik kan mij daar helemaal door laten meeslepen.'

Ga je zelf ooit een roman schrijven?

'Tien jaar geleden heb ik het geschenk voor de Week van het Zeeuwse Boek geschreven: *De onfortuinlijke dood van Krijn Kip en andere verhalen die best wel eens echt gebeurd zouden kunnen zijn (maar misschien ook niet)*. Dat

smaakte toen naar meer: die bundel zou ik best willen omwerken tot een roman. Al vind ik dat schrijven soms ploeteren is. Daarom sta ik graag op het podium. Het is fijn als je publiek hebt om je verhalen aan te toetsen, en als de mensen om je lachen en applaudisseren voor je werk. Dat geeft voldoening.' ●

Geïnspireerd door cabaretiers als Kees Törn en Jeroen van Merwijk wist **Katinka Polderman (1981)** al jong dat ze kleinkunstenaar wilde worden. Eerst volgde ze de tweejarige opleiding aan de Rotterdamse Cabaretacademie van Bert Klunder. Daarna ging ze naar de Koningstheateracademie (Den Bosch). Nadat ze in 2005 zowel de jury als de publieksprijs op het Leids Cabaret Festival won, toerde ze met voorstellingen door Nederland en Vlaanderen. Daarnaast schreef en schrijft ze liedjes voor anderen, korte verhalen en columns. Vanaf begin 2021 publiceert ze bovendien wekelijks een beslisboom in de *Volkskrant*, wat haar de titel 'Beslisboommaker des Vaderlands' opleverde. Polderman schrijft ook boeken. In oktober verschijnt *Het meisje, de walvis, de schildpad en de axolotl* (Lebowski, illustraties Merel Corduwe), een pastiche op *De jongen, de mol, de vos en het paard* van Charlie Mackesy.

2006-2008 voorstelling, Polderman
2008-2010 voorstelling, Polderman kachelt door
2010-2012 voorstelling, Polderman tuigt af
2013-2015 voorstelling, Polderman baart zorgen
2015-2017 – voorstelling, Polderman tiert welig
2018-2020 voorstelling, Polderman draagt een steentje bij
2018 Willem Wilminkprijs voor *Kilo, pond en ons* uit *Het Klokhuis* (NTR), de serie *Snapje?*
2023 publicatie *Beslisbos* (Lebowski): de allerbeste beslisbomen (Poldermodellen) uit de *Volkskrant*
2024-heden columnist bij De Grote Vriendelijke Podcast (GVP) over jeugdliteratuur

OP DE COVER

Een kijkje in
het atelier van
Douwe Dijkstra

CREATIEVE KRACHT UIT GRONINGEN

Douwe Dijkstra is
illustrator en zeefdrukker.
Hij maakt deel uit van
collectief Knetterijs,
verzorgt tekeningen in
opdracht en ontwerpt
affiches voor poppodium
VERA. Onlangs
illustreerde hij een
tweede kinderboek:
Over goden en mensen
van Daan Remmerts
de Vries.

Studio Knetterijs bevindt zich in een voormalig industriepand, nu een creatieve broedplaats, vlak achter het Oosterpark in Groningen. Onderweg kom je langs wilde begroeiing, een koffiebrandery, een stoffeerder en een meubelmaker. 'Er zijn in dit gebouw zeventien werkplaatsen, allemaal van kleine creatieve ondernemers,' vertelt Dijkstra. Zijn studio is een oase van kleur, overwoekerd door groen – alsof de planten door de glazen pui naar binnen willen groeien. Aan de muren zijn de creatieve producten van het collectief te zien: boeken, affiches, spelletjes. Ze kennen elkaar van Academie Minerva. 'Tijdens de opleiding werkten wij veel samen, dat wilden we graag blijven doen,' vertelt Dijkstra. 'We konden deze ruimte betrekken en hebben die met z'n allen bewoonbaar gemaakt.'

Gloeiworm en beer

Hij haalt een boek van de plank: *Teltsjes fan Tellegen* (2017), het eerste kinder-

boek dat hij illustreerde. Het is een bibliotheek uitgave van naar het Fries vertaalde verhalen van Toon Tellegen met beeldschone illustraties. Door de offsetdruk in rood en groen ademen de gloeiworm, de beer en de pad iets nostalgisch. Nu heeft hij een tweede kinderboek geïllustreerd met Griekse mythen bewerkt door Daan Remmerts de Vries. Hoe dat op zijn pad kwam? 'Waar-schijnlijk liep het lijntje via mijn collega Jan Hamstra. Hij publiceerde dit jaar *Het grote kippenboek* bij Lannoo. Ik vermoed dat Sofie, de uitgever, via onze gezamenlijke website bij mij terecht kwam.'

Monsters en cyclopen

Het verzoek om *Over goden en mensen* te illustreren bereikte hem per mail. 'Het begon gelijk in mijn hoofd te borrelen. Dat heb ik lang niet bij elk verzoek, maar die spannende verhalen over monsters en cyclopen spraken mij enorm aan. Als kind was ik groot fan van *Lord of the Rings* – ook zo'n fantasierijk verhaal dat

Tekst

Annemarie Terhell

Foto's

Okke Wolf Koot en
Annemarie Terhell

Douwe Dijkstra

teruggrijpt op de mythologie. Het boek bestaat uit acht verhalen over de connectie tussen de mensen en de goden, die ook menselijke eigenschappen hebben. Dat vormt de rode draad. De geesten, de onderwereld en het slagveld maken het lekker spannend.’

Kleursjablonen

Dijkstra is een enthousiast zeefdrukker. Op zijn werktafel liggen in oplage gedrukte affiches van VERA. Fantasierijke, sciencefictionachtige landschappen in geel, paars en oranje, die door de veelkleurendruk een enorme diepte en gelaagdheid hebben gekregen. Hij laat zien hoe hij te werk gaat: eerst schetsen, daarna tekenen, overtrekken met inkt op de lichtbak, vervolgens inscannen. Op de computer kleurt hij zijn werk in en maakt hij de kleursjablonen, zodat hij daarna verschillende kleursjablonen kan maken. ‘Dat is een beetje puzzelen,’ zegt Dijkstra. In de zeefdrukwerkplaats staat een

enorm grijs apparaat, een belichter waar ‘Made in West-Germany’ op staat. Door een zeefdrukraam met lichtgevoelige coating in te smeren en te bedekken met het negatief krijgt hij een kleur-raster. In een andere hoek staat een spoelbak waar hij de ramen na afloop weer kan reinigen. Zeefdrukken is zowel stevig handwerk als precisiewerk.

Zeefdrukposter

Zijn liefde voor zeefdruk kwam tot bloei tijdens zijn academietijd. Als tweedejaars meldde hij zich aan voor de VERA Artdivision, dat voor elke show die plaatsvindt bij het poppodium een zeefdrukposter ontwerpt. De affiches zijn te zien op vaste plekken in de stad. ‘Als je bij VERA speelt, krijg je een poster – het is de identiteit van VERA geworden: do it yourself. We zijn met z’n dertien en maken zo’n honderdvijftig posters per jaar. In Nederland zijn we het enige podium dat dat nog op die manier voor elke show doet.’ ●

“
De geesten,
de onder-
wereld en
het slagveld
maken het
lekker
spannend

Douwe Dijkstra

(Ny Beets, 1993) volgde de opleiding illustratie bij Academie Minerva in Groningen. Hij studeerde af met het stripboek *Offers* moesten gemaakt worden. Over de uitvinders die hun eigen ondergang creëerden. Na zijn afstuderen in 2016 vormde hij met jaargenoten het collectief Knetterijs. In 2017 debuteerde hij als kinderboekillustrator in de Friese uitgave *Teltsjes fan Tellegen*. Over goden en mensen. De mooiste Griekse mythen herverteld met tekst van Daan Remmerts de Vries verscheen onlangs bij uitgeverij Lannoo. Op de website douwedijkstra.com verkoopt hij affiches en art-prints.

BOEKEN DIE RAKEN

Gouden Griffel-winnaar Pieter Koolwijk vertelt over het schrijven van het Kinderboekenweekgeschenk van dit jaar, getiteld **Schatpakkers**. Joop Dirksen vertelt over zijn ervaring met meer dan veertig jaar leesbevordering in de praktijk.

Pieter Koolwijk

“Ieder boek van mij is hartstikke eigenwijs

‘Dat de CPNB me dit jaar gevraagd heeft om het Kinderboekenweekgeschenk te schrijven, vind ik een enorme eer. Met het thema, “Lekker eigenwijs”, kon ik natuurlijk wel wat, want ieder boek van mij is hartstikke eigenwijs. Het is zo’n beetje mijn handtekening.

In mijn werk zitten altijd drie dingen: humor, heel veel fantasie en een iets pittiger thema. En die drie dingen heb ik ook in het geschenk gestopt. Ik schreef vroeger altijd over kleine, fantasievolle, brutale wezentjes. Ik vond het leuk om daarnaar terug te grijpen. En toen ik ermee aan de slag ging, werd ik steeds enthousiaster en slopen er steeds meer thema’s in. Kinderen zitten tegenwoordig zoveel achter beeldschermen en zien de wereld om hen heen daardoor niet meer. Met dat idee begon ik te schrijven. Niet veel later zag ik op sociale media filmpjes voorbijkomen waarin van alles maar kan omdat het zogenaamd grappig zou zijn. Maar wat ik eigenlijk hoor en zie op die filmpjes, is pesten. Iemand uitlachen.

Tekst
Nina
Schouten

Joop Dirksen

“Iedere leerling heeft recht op goed literatuuronderwijs

‘Toen ik in 1970 begon met lesgeven, was traditioneel literatuuronderwijs nog de norm, waarin uitsluitend literatuurgeschiedenis werd gegeven. Het was een kwestie van boeken doorwerken en napraten over wat de docent of wat de deskundigen er mooi aan vonden. Na tien jaar op deze manier lesgeven besloot ik: hier wil ik niet mee doorgaan. Daarom begon ik rond 1980 te experimenteren met nieuwe vormen van literatuuronderwijs. Ik was geïnspireerd

geraakt door een literatuuraanpak uit Amerika, waarin je met leerlingen praat over wat ze ervaren bij het lezen van een boek en in hoeverre ze erdoor geraakt worden. Dat was toen heel revolutionair: dat je leerlingen serieus neemt in hun reactie. Als ze zeggen dat ze het een fluttekst vinden, prachtig! Leg maar uit waarom. Wat ergert je? Wat stoort je af? En als die tekst wel boeit, waarom? Hiermee experimenteren in de klas, was het begin van mijn leesbevorderingspraktijken.

In 1995 ben ik gepromoveerd op deze lezersgerichte literatuuraanpak. Mijn dissertatie kwam vlak voor de Tweede Fase en op basis daarvan concludeerde de Onderwijsraad dat deze methode in het literatuuronderwijs van de Tweede Fase thuishoorde. Sindsdien wordt die in bijna heel Nederland en ook in België gehanteerd. Daar ben ik nog steeds trots op, dat dat precies op het goede moment zo uitpakte. Daarnaast ben ik vijftientig jaar geleden begonnen met het geven van online leesadviezen, op leesadviezen.nl, om docenten en leerlingen te ondersteunen bij het

En dat is niet grappig. Toen ik zelf jong was, was ik een meeloper. Ik was als de dood om gepest te worden, dus als het kon zorgde ik ervoor dat de aandacht naar een ander uitging. Maar tegelijkertijd voelde ik me dan zo schuldig vanbinnen. Mijn hoofdpersoon – Nevin – is zo’n meeloper. Ik wilde haar zich laten afvragen wie haar vrienden nou eigenlijk zijn, hoe het is om uitgescholden te worden en hoe het voelt als er lullig over je gepraat wordt. En dat misschien de buitenbeentjes juist de fijne mensen in je leven kunnen zijn.

Na het winnen van de Gouden Griffel en het schrijven van het geschenk, zou het volgende hoogtepunt in mijn carrière zijn als ik op deze manier mag blijven schrijven. Want het grootste compliment vind ik de mails die ik krijg van kinderen die zichzelf als “anders” zien en zichzelf niet vinden passen in de wereld om hen heen, maar die zichzelf gerepresenteerd zien in een van mijn boeken en daar steun uit halen.’ ●

inden van boeken op het juiste niveau en docenten te voorzien van bijpassend les- en toetsmateriaal.

Los van het feit dat lezen ontzettend belangrijk is om goed te functioneren in de maatschappij, is het mijn ervaring dat het lezen van literatuur je fantasie prikkelt, je empathie bevordert, je een heel andere kijk op de werkelijkheid geeft. En de aangewezen plek waar jongeren nog in contact kunnen komen met literatuur, is op school. Als ze goed literatuuronderwijs krijgen van een geïnspireerde docent en in aanraking komen met boeken op hun niveau, die hen raken, dan kunnen we ze winnen voor literatuur. Of ze na hun schooltijd nog een boek oppakken, dat is hun eigen keuze, maar ik vind dat iedere leerling het recht heeft op goed literatuuronderwijs, zodat ze dan in elk geval weten wat ze missen. Daarom baart het me grote zorgen als ik hoor over pabo-studenten die niet van lezen houden. Wat dat betreft is leesbevordering, met name onder aankomende docenten, nog harder nodig dan voorheen.’ ●

Foto: Martijn van de Griendt

COLUMN

Buddy Tegenbosch (Eindhoven, 1975) is piloot en schrijver van young-adult-romans. Hij debuteerde in 2012 met *Pokerface* en won tweemaal de prijs van de Jonge Jury; in 2020 voor *Match* en in 2024 voor *Jimi Fender Johnson*, een muzikaal verhaal waarin hoofdpersoon Jimi via een tijdreis terechtkomt in New York vlak voor 9/11.

Een verhaal, wat is dat eigenlijk?

Mijn schrijfcarrière begon ooit met een schrijfcursus. Ik miste creativiteit in mijn leven, en omdat ik niet kan tekenen, schilderen of knutselen en niet erg uitblonk in zang en dans, besloot ik om maar eens een stukje te gaan schrijven. Ik hield van lezen, dus hoe moeilijk kon het zijn?

Moeilijk.

En... ik vond het meteen te gek om te doen.

Kijk, lezen is voor mij vluchten naar een andere werkelijkheid, op plekken komen waar je van je leven niet zult komen, vriendschap sluiten met iemand die je in je dagelijks leven nooit zult tegenkomen. Schrijven, zo voelde ik, gaat nog een stap verder. Als ik schrijf mag ik zélf die wereld creëren, mag ik de lezer meenemen naar plekken die ik zélf heb bedacht.

Een van de eerste dingen die ik leerde op die cursus (onder leiding van kinderboekenauteur Annemarie Bon) was wat een verhaal nou eigenlijk was. En ik kwam er tot mijn verbijstering achter dat ik dat niet wist. Ik had wel een vaag idee, maar er precies de vinger op leggen, kon ik niet. Het woordenboek er maar eens bijgehaald: ‘Een verhaal is een verslag van gebeurtenissen. Die gebeurtenissen kunnen echt hebben plaatsgevonden of verzonnen zijn.’

“**Elk verhaal is in de kern hetzelfde**

Duidelijk, maar die definitie hielp niet echt bij het schrijven. Wat wel hielp, was dit: een verhaal is in de kern vrijwel altijd hetzelfde. Negen van de tien verhalen gaan zo: Je hebt een hoofdpersoon – en nu komt het – die hoofdpersoon komt in de problemen en probeert dat probleem zelf op te lossen.

Daar kon ik wat mee! Het probleem kan overigens van alles zijn. Is er iemand vermoord (thriller), willen we weten wie de dader was. Is de dader gevonden, is het probleem opgelost en het verhaal afgelopen. Of... Een jongen is verliefd (romantisch verhaal), laten we zeggen op een meisje. Wat gebeurt er? Inderdaad: niks. Tenminste, zo ging het bij mij altijd. Maar de jongen houdt vol, hij doet zijn best om bij haar onder de aandacht te komen, het lukt niet, hij doet zijn best, lukt niet, doet zijn best, en jawel, het lukt en ze leven nog lang en gelukkig. En dan... is het verhaal afgelopen, met gelukkige mensen kunnen we niks.

Dus mocht je weer eens tegen een probleem aanlopen, weet dat er wellicht een mooi verhaal in verscholen ligt.

AGENDA

SEPTEMBER

13- 22 SEP

Boekenweek van Jongeren

hebban.nl/boekenweekvanjongeren

Astrid Boonstoppel, Michel van Egmond en Sholeh Rezazadeh zijn de auteurs van 3PAK, het geschenk van de Boekenweek van Jongeren.

27 SEP

Kinderboekenbal cpnb.nl

Uitreiking Gouden Griffel en Gouden Penneel.

28 SEP-5 OKT

Week van het Nederlands

weekvanhetnederlands.org

Met columnist en influencer Cesar Majorana en schrijver en columnist Mohamed Ouamari.

29 SEP

YALFU in TivoliVredenburg

ilfu.com

OKTOBER

Maand van de Geschiedenis

1 OKT

Congres Ruim baan voor lezen lezen.nl

Pabocongres voor taaldocenten en opleiders over meer, gevarieerder en diepgaander lezen, in Bibliotheek Neude in Utrecht.

2-13 OKT

Kinderboekenweek, kinderboekenweek.nl

Pieter Koolwijk schreef het Kinderboekenweekgeschenk *Schatpakkers* (tekeningen van Linde Faas). Noëlle Smit maakte het Prentenboek bij de Kinderboekenweek *De vierling op de vensterbank* (tekst van Erik van Os en Elie van Lieshout). Zie voor meer titels p. 26-27.

7 OKT

Bekendmaking nominaties

NS Publieksprijs hebban.nl

12 OKT

Seminar Over boeken gesproken

lezen.nl

Seminar voor leescoördinatoren en leesconsulenten die meer willen weten over het voeren van taalrijke gesprekken met kleuters over prentenboeken, en hun collega's daarin willen stimuleren en ondersteunen. Locatie: Accommodatie Domstad, Utrecht.

NOVEMBER

1 NOV

Start van De Weddenschap en verhalenwedstrijd Er Was Eens 2025

passionatebulkboek.nl

1 NOV

Uitreiking Jenny Smelik-IBBY Prijs 2024

De prijsuitreiking vindt plaats tijdens de IBBY-boek&groetdag op 1 november in het Kunstmuseum in Den Haag.

1-30 NOV

Heel Nederland Leest & Heel Nederland Leest Junior

hebban.nl

5 NOV

Dag van het Literatuuronderwijs

passionatebulkboek.nl

8-15 NOV

Week van de Mediawijsheid

weekvandemediawijsheid.nl

De bewustwordingscampagne over het kritisch en actief omgaan met media staat dit jaar in het teken van 'Gezond schermgebruik'.

23 NOV

Grote Vriendelijke Pakjesavond

degrotevriendelijkepodcast.nl

Vanuit TivoliVredenburg met de bekendmaking van de Grote Vriendelijke 100, een lijst met de favoriete kinderboeken aller tijden. Stemmen kan tussen 13 oktober en 3 november via hebban.nl/stem.

SAVE THE DATE
LEZEN CENTRAAL

2 april 2025 - Beatrix Theater Utrecht

De kracht van meertaligheid

Op woensdag 2 april 2025 vindt in het Beatrix Theater Utrecht Lezen Centraal plaats, het jaarlijkse congres van Stichting Lezen. Het onderwerp is 'De kracht van meertaligheid'. Ruim vijftien procent van de kinderen in Nederland groeit op met een andere thuistaal dan het Nederlands, met een regionale taal of met meerdere thuistalen. De opvattingen over de inzet van thuistalen in de kinderopvang en het onderwijs verschuiven de laatste jaren. Volledige onderdompeling in het Nederlands is niet langer de norm; er is inmiddels ook voldoende wetenschappelijk bewijs dat het erkennen en benutten van thuistalen bijdraagt aan een pedagogisch klimaat waarin een kind zich gezien en gewaardeerd voelt. Dit is een belangrijke voorwaarde om tot leren te komen. Bovendien helpt een goede ontwikkeling van de eerste (thuis)taal bij de ontwikkeling van een

tweede taal. Dergelijke inzichten hebben ertoe geleid dat meertaligheid ook expliciet benoemd wordt in de nieuwe kerndoelen Nederlands. Taaldiversiteit wordt daarmee een niet weg te denken onderwerp in het taal- en leesonderwijs. Verschillende initiatieven en programma's laten al zien hoe de inzet van meertaligheid het lezen kan bevorderen.

Lezen Centraal zoomt in op de laatste ontwikkelingen en biedt informatie en inspiratie voor kinderopvang-organisaties, scholen, opleidingen en bibliotheken zodat we er samen voor kunnen zorgen dat thuistalen een vanzelfsprekende plek krijgen binnen het (lees)beleid en de alledaagse praktijk. Het programma vindt u binnenkort op onze website lezen.nl.

**Steun tijdschrift
Lezen met een
vrijwillige bijdrage
van €15,- per jaar**

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Maak €15,- of meer over naar rekeningnummer:
NL71 ABNA 0106 1306 68
onder vermelding van Tijdschrift Lezen.

Of scan deze QR-code voor betaling.

